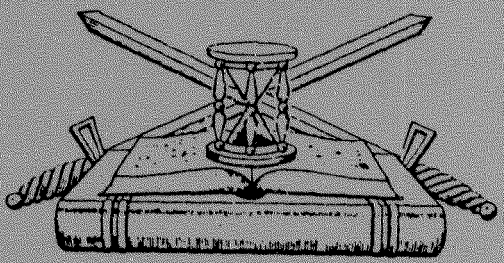
MARS *et* HISTORIA

1966-1986

20e Jaargang nummer 3 - mei/juni 1986

ORGAAN
van de Nederlandse Vereniging ter beoefening van de Militaire Historie. Opgericht 20 augustus 1966. Verschijnt 6 x per jaar.

Beschermheer: Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden.

SAMENSTELLING VAN HET BESTUUR:
Voorzitter: H. Muller, **Vice-Voorzitter:** vacant, **1e Secretaris:** Mevr. P.H.Th. Dumon, **Penningmeester:** drs. J.A. Bom, **2e Secretaris:** E.W. van Popta, **Leden:** Jhr. D.J.H.N. den Beer Poortugael, J. van den Berg, B.C. Cats, B.W. Hopperus Buma, F.J. van Lier, C.N. Nicolas, **Adviseur:** mr. Ch.L.M. Schaepman.

ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR:
Voorzitter: Willem III-laan 14, 4835 LB Breda, tel.: 076-653239. **Secretaris:** Aart van der Leeuwlaan 56, 2624 LD Delft, tel.: 015-567564, **Penningmeester:** Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar, tel.: 01751-18624. De contributie bedraagt per jaar min. *f* **35,00**, te storten op rek. nr. 65.82.12.125 van de Nederlandsche Middenstandsbank Wassenaar, t.n.v. de Nederlandse Vereniging van Militaire Historie of op giro **29 40 790** van de N.V.M.H. te Wassenaar.

SAMENSTELLING REDAKTIE-WERKCOMMISSIE: J. van den Berg, E.W. van Popta. **Redaktie-adres:** Mgr. Bekkerslaan 151, 2286 CE Rijswijk (Z.H.), tel.: 070-937425.
Ledenadministratie: B.C. Cats, Claudiagaarde 72, 1403 JR Bussum, telefoon: 02159-13563.

AFDELINGSCORRESPONDENTEN:

(1) 'KRIJGSGESCHIEDENIS, KORPSGESCHIEDENIS KL' olv drs. J.P.C.M. van Hoof, Smaragdhorst 185, 2592 RJ 's-Gravenhage 070-855821
(2) 'TRADITIES EN CEREMONIEEL olv P. van der Burg, Hoofdstraat 94, 3972 LC Driebergen 03438-17588.
(3) 'UNIFORMKUNDE' olv F.A.Th.Smits jr, Wilgendreef 289, 2272 ET Voorburg 070-873961
(4) 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHEIDINGEN' olv H.G. Meyer, Vollenbergstraat 6, 5801 RP Venray 04780-82992, B.W. Wagenaar, Handelstraat 18, 1901 VA Castricum 02518-53084.
(5) 'MILITAIRE EMBLEMEN' olv B.C. Cats, Claudiagaarde 72, 1403 JR Bussum 02159-13563, C. van Ekeris, Anslostraat 183, 2533 KD 's-Gravenhage 070-886566.
(6) 'WAPENS EN MUNITIE' olv J. Lenselink, Oxfordlaan 49, 2314 EB Leiden 071-894012.
(7) 'MILITAIRE MUZIEK' olv mr. R.A. Schimmel, de Mildestraat 57, 2596 SW 's-Gravenhage 070-246568.
(8) 'OVERZEESE VERSTERKINGSWERKEN MET NEDERLANDSE HISTORIE' olv A.F. Lancker, Secanets 39, Setla Correos Vergel (Alicante) Spanje
(9) 'MARITIEME GESCHIEDENIS' olv M.K. Zaagman. Ds. van den Boschlaan 225, 2286 PH Rijswijk (ZH) 070-946539.
(10) 'NAPOLEONTICA' olv prof.dr. H.P.L. Harms Vogts, Denenburg 145, 2591 AC 's-Gravenhage.
Joh. Schaede, Wouwermanstraat 3[111], 1071 LW Amsterdam
(11) 'TWEEDE WERELDOORLOG' olv J.H. Berlemon, J.F. Kennedylaan 70, 2324 EX Leiden
(12) 'MILITAIRE EN CIVIELE MINIATUURFIGUREN' olv C. Frazer, H. Cleyndertweg 461, 1025 DT Amsterdam 020-368331.
(13) 'VAANDELS EN STANDAARDEN' olv Kl. Sierksma, 'Huize Midgaard', Aan de Brink 36, 1399 GX Muiderberg 02942-1470.
(14) 'EERSTE WERELDOORLOG' olv dr. F. Snapper, Burg. Patijnlaan 136, 2585 BM 's-Gravenhage
(15) 'KONINKLIJKE MARINE' olv L.L. von Münching, Middelweg 85, 2241 AP Wassenaar 01751-10045.
(16) 'MILITAIRE GENEALOGIE' olv G. van Zuijdam, Dennenlaan 12, 7313 AM Apeldoorn
(17) 'MILITAIRE FOLKLORE' olv F.W. van Steen, Lion Cachetstraat 2, 3851 ZE Ermelo 03417-51983.
(18) 'MILITAIRE VOERTUIGEN EN TANKS' olv M.C. van der Hoog, Surinamestraat 40, 2585 GK 's-Gravenhage 070-634391.
J. Bloemendaal, Scheldelaan 10, 2105 XG Heemstede 023-291324,
W. den Dunnen, Hendrik Hamelstraat 58, 2595 VM 's-Gravenhage 070-834659.
(19) 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT' olv J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda 01820-34283,
P.C. Boer, Waterklaver 2, 2804 PN Gouda 01820-35332.
(20) 'KNIL' olv C.A. Heshusius, Van Alkemadelaan 350, flat 316, 2597 AS 's-Gravenhage 070-248495
(21) 'MILITAIRE BIBLIOGRAFIE TIJDSCHRIFTEN' olv J.A.C. Bartels, Santhorstlaan 50, 2242 BH Wassenaar 01751-12222.
(22) 'MILITAIRE GEDENKTEKENS EN MONUMENTEN' olv J. Albarda, Lindenheuvel 12A, 1217 JX Hilversum 035-46815,
drs. J.A. Bom, Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar 01751-18624.
(23) 'KORPS MARINIERS' olv drs. J. Nuis, Graaf Willem de Oudelaan 187, 1412 AS Naarden 02159-46037.

Reeds verschenen nummers kunt U, zolang de voorraad strekt, aanvragen bij de heer J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda. Losse nummers, inclusief portokosten *f* 5,-, over te maken aan de penningmeester.

MARS *et* HISTORIA

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K.B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremoniëel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire en semi-militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

INHOUD

F.J. van Lier, Militariade
J. Albarda, Militaire gedenktekens (22)
H. Ringoir, De Dubbelspion
H.J. Lohnstein, Het Korps Jagers in Suriname (1786-1799)
W.M.J. Pijpers, PSU-80 in beproeving
R.A. Blom, Herinneringsmedaille VN-vredesoperaties
C. Blijleven, YPR-765
B.C. Cats, Indië-emblemen
J. van den Berg, De Fokker T-VIII W
J. van den Berg, Verslag voorjaarsexcursie
Boekbespreking
Van de redaktie
Bestuursmededelingen

VAN DE REDAKTIE

De portefeuille met kopij raakt leeg. Er zijn nog wel een aantal artikelen op het gebied van voertuigen en traditievoortzettingen, maar Uw redaktie brengt gaarne elke twee maanden een zo'n gevarieerd mogelijk tijdschrift. Enige aanvulling met artikelen over andere, dan de hierboven genoemde onderwerpen is gewenst. Heeft U een artikel in voorbereiding of heeft U het al klaar liggen, neem dan even kontakt op met de redaktie.

7e Opgave van wijzigingen op de ledenlijst van 1 juni 1985:

Nieuwe leden:
Allart, J.Ch., W. de Zwijgerlaan 149, 2582 EM 's-Gravenhage algemeen
Banning, L.A.M. van, Dreef 6, 4813 EG Breda algemeen
Casius, G.J., 91 North Main St, Cedarville N.J. 08311 U.S.A. 19, 20, ML-KNIL
Keller, Drs. W.P.J., Geestbrugweg 10, 2281 CK Rijswijk algemeen
Nederlandse Genealogische Vereniging, Postbus 976, 1000 AZ Amsterdam (op basis uitw. publicaties)
Schuitemaker, L., Bachlaan 50, 6865 ER Doorwerth Hist.mil. onderwijs, mil. beroepen en rangenstelsel
Straat, W.A., Heezerweg 398, 5643 KR Eindhoven algemeen
Tjaarda. M., Nolensstraat 18a, 3039 PT Rotterdam 11 en 14

Opgezegd per 31 december 1985:
Vermaat, H.C., Benoordenhoutseweg 20, 2596 BD 's-Gravenhage

Adreswijziging: (oude adres te vervangen door)
Boo, W. de, Van Ostadestraat 45, 4501 KR Oostburg
Bruijn, H.C. de, Tulpentuin 12, 2272 XK Voorburg
Harms Vogt, Prof.dr. H.P.L., Postbus 91490, 2509 EB 's-Gravenhage

Ledenbestand:
na 6e opgave van wijzigingen: 403
7e opgave van wijz.: + 8 - 1.
Actuele leden per 210486: 410.

Op de voorkant:
De 4e lustrumtentoonstelling van onze vereniging zal dit jaar gewijd zijn aan de schilder J. Hoynck van Papendrecht. Zie ook elders in dit nummer.

MILITARIADE

Een tweemaandelijkse rubriek vol wetenswaardigheden, met U en voor U verzameld door F.J. van Lier, Herenstraat 9, 4116 BK Buren (Gld.).

1. Boordevol nieuwe indrukken door het inwerken in de nieuwe functie, zet ik mij aan het schrijven van een nieuwe aflevering van deze rubriek. Dank aan de vele leden, die mij weer nieuws leverden. Zij zorgen ervoor, dat ik altijd weer met goede moed de pen grijp om U allen te informeren over militair-historische wetenswaardigheden. Gaat zo door, s.v.p.!

2. Om te beginnen, 'n nieuwtje, gemeld door ons medelid, de heer C. van Ekeris. Het betreft een splinternieuw uniformkundig tijdschrift, getiteld *'Military Illustrated - past and present'*, waarvan het eerste nummer in juni 1986 verschijnt. Het blad zal om de twee maanden worden uitgegeven door *'Military Illustrated Ltd'*, 169 Seven Sisters Road, London N4 3 NS, England. Prijs per zes nummers £ 20,-. Beloofd wordt:
   - gedetailleerd referentie-materiaal m.b.t. uniformen, emblemen, uitrusting, wapens, eenheden en de mensen daarin,
   - medewerking van 24 van meest bekende uniformdeskundigen w.o. K. Borbarski (specialist Poolse uniformen en goed tekenaar), Ph. Haythornthwaite (bekend uniformkundige en publicist) en voorts Michael Barthorp Fosten, Sam Katz, Lee E. Russell en Dr. Nick Sekunda,
   - uitvoering met veel-kleuren druk en zwart/wit foto's,
   - behandeling van de legers van oudheid tot heden, niet alleen Engeland, maar ook van de Verenigde Staten en andere Europese staten.

3. Onze voorzitter overhandigde mij een artikel uit *'Soldier'* van 24 maart 1986, waarin kond wordt gedaan van de verschijning van het boek *'Toy Soldiers'* van de hand van Andrew Rose (Salamander Books, prijs £ 7,95). De schrijver is zelf een enthousiast verzamelaar, schilder en fabrikant van loden soldaten (54 mm). Zijn producten verschijnen onder de werknaam *'Bastion'* en zijn gewijd aan de periode rond 1900 (waarbij o.a. Boeren-oorlog, Boxer-opstand, Zulu-wars en 1e WO). De *'range'* bestaat uit 250 verschillende figuren. Het boek van Rose beschrijft zo'n 2500 figuren (veel foto's!) van vrijwel alle bekende fabrikanten. Het geeft advies over de identificatie van figuren en over het samenstellen en onderhouden van een eigen collectie.

4. De heer Van der Flier, eveneens lid van onze vereniging, zond mij samen met een vriendelijke brief een aantal folders van Duitse militaire uitgaven, zowel Oost- als West-Duitse. Hieruit een kleine greep, te beginnen met *'Wörterbuch zur Deutschen Militärgeschichte'*, uitgegeven door het Militärverlag der D.D.R., Storkower Strasse 158, 1055 Berlin, D.D.R. Het omvat twee banden in kunstleder, 1120 bladzijden met ontelbare afbeeldingen - ook in kleuren - en kaarten. Wel sterk marxistisch-leninistisch getint, maar dat valt niet anders te verwachten. De prijs is DM 120,-. Bij dezelfde Oost-Duitse uitgever verschenen.
   - *'Handfeuerwaffen'* door Joroslav Lugs, 'n systematisch overzicht van de handvuurwapens en hun geschiedenis, eveneens in twee banden (één met tekst, één met afbeeldingen). Prijs DM 120,-.

- *'Uniformen Europäischer Armeen'* door Gerhard Förster en Reinhold Müller, waarin de uniformen op 114 kleurenplaten in chromologische volgorde worden afgebeeld en toegelicht. De prijs bedraagt (slechts) 44 DM.
- *'Militärhistorische Miniaturen'* door Reinhold Müller en Manfred Lachmann, over de plastische tinnen figuren in heden en verleden, verlucht met 48 grotendeels veelkleurige afbeeldingen. Prijs 24 DM.
- *'Suhler Feuerwaffen'* door Dieter Schaal en Jürgen Karpinski, over de uit het Historische Museum van Dresden aanwezige, zeer uitgebreide, collectie handvuurwapens uit de wapenfabrieken van Suhl. 96 Bladzijden met foto's. Prijs 18,50 DM.

Indien U zelf de boeken bestelt, kan dat bij Bucherpost, 7010 Leipzig, Leninstrasse 16, D.D.R., maar U kunt ze ook gewoon bij Uw boekhandelaar bestellen.

5. 'n Nederlandse uitgave, die zeker ook onze aandacht waard is, is het boekje *'Traditie in de Nederlandse militaire ceremoniële uniformen en uitrusting'*, een publicatie van de stichting Collectie Militaire Traditie te Driebergen. Vooral voor de beginner in ons *'vak'* is het een zeer leerzaam boekje, dat in beknopte vorm vele bijzonderheden van de Nederlandse militaire uniformering uit de doeken doet. Het moet zeker niet gezien worden als een uniformkundig handboek, doch meer als een algemeen verklarend leesboekje, bestemd voor leken. Als zodanig heeft het zeker zijn nut en kan ik het ook warm aanbevelen. Het boekje kost *f* 6,- en is bij verschillende militaire musea verkrijgbaar.

6. Kort geleden was ik op bezoek bij ons mede-lid, de heer C.H. Kuiper. Hij liet mij zijn collectie - ondergebracht in de Stichting *'Si vis pacem, para bellum'* - zien en gaf daarbij zelf de nodige deskundige toelichting. Ik moet eerlijk bekennen, dat ik zelden zo'n uitermate verzorgde, professioneel uitgestalde collectie heb mogen aanschouwen. In één woord fantastisch! De heer Kuiper beperkt zich in hoofdzaak tot de Nederlandse krijgsmacht in de periode 1900-1940, met een enkele uitschieter voor en na die tijd. Het geheel is uitgestald in drie zaaltjes die ieder voor zich een lust voor het oog vormen. Tijdens de rondleiding val je van de ene verbazing in de andere. Dat het mogelijk is, dat een particulier zo'n schat aan vooroorlogse uniformen van welhaast alle wapens en dienstvakken, zowel uit de grijs-groene als uit de zwarte periode, bijeen heeft kunnen garen! En ze dan nog perfect weet op te stellen met alles op de juiste wijze erop en eraan. Ik kan mijn medeleden alleen maar zeggen: *'Ga dat zien'* en ik ben er van overtuigd dat U 'n paar heerlijke uren zult beleven. De heer Kuiper woont Groenstraat 7a, 6678 MA Oosterhout (Gld.). U moet wel schriftelijk of telefonisch een afspraak maken, aangezien hij niet op ieder willekeurig moment zijn zaak in de steek kan laten. Het telefoonnummer is: 08818- 1566.

7. Van de ene verzameling naar de andere. Sedert eind 1982 bevindt zich in Koblenz-Lützel aan de Mayenerstrasse 85 de Wehrtechnische Studiensammelung (WTS) van het Bundesamt für Wehrtechniek und Beschaffung. Deze studiecollectie omvat: wapens, munitie, wielvoertuigen en rupsvoertuigen, marineuitrusting, luchtvaartuigen, radio-apparatuur, electronische- en optische toestellen, pionieruitrustingen, uniformen etc. Het geheel is smaakvol uitgestald met beknopte toelichting in drie gebouwen, waarvan één vier verdiepingen telt. Er is 'n cafetaria en een militaire boekwinkel (Collectiana, Ch. Wirtz, telefoon: 0261- 802275). Het adres om afspraken te maken is: BWB/WTS, Postfach 7360, 5400 Koblenz, Bundesrepubliek Deutschland, telefoon 0261- 400.7999 toestel 431. De entréeprijs is DM 2,-. De openingstijden zijn woensdag t/m zon-

dag 09.30-16.30 uur. Op de maandagen en dinsdagen gesloten, behalve wanneer het algemeen erkende feestdagen zijn. Het museum is gesloten van 24 december t/m 2 januari. Er vinden in principe geen rondleidingen plaats.

8. Uit de *'Legerkoerier'*, die mij gelukkig trouw wordt toegezonden (ik heb 'm nog steeds compleet vanaf het allereerste nummer), licht ik voor U de volgende lezenswaardige artikelen van belang voor onze - meer historische gerichte - hobby's:
   - *'Geschiedenis en ontwikkeling van het automatisch geweer'* door G. de Vries en B. Markus (5 afbn.) in het februari 1986 nummer,
   - *'Het Nederlandse VN-Detachement in Korea'* door M.P. Verbrugge naar het verhaal van W. van der Veer (4 afbn.) in het april 1986 nummer. Uit laatstgenoemde *'Legerkoerier'* haal ik ook het bericht, dat het Natres-museum zijn voltooiïng nadert. Het wordt gevestigd in het Infanterie Schietkap (ISK) in De Harskamp en zal naast de geschiedenis van de Nationale Reserve zelve ook de voorlopers daarvan - zoals de Vrijwillige Landstorm - gaan omvatten.

9. Ons medelid, de heer A.P. Hamakers maakte mij attent op een door hem gelezen boekje, getiteld *'De heren worden bedankt'*, geschreven door Ant.P. de Graaf en uitgegeven door Wever, Franeker (prijs *f* 19,95). Het betreft de diensten van 425 Bat.Inf. op Java en is naar de mening van Hamakers daarom zo interessant, omdat het handelt over de moeilijke periode na de souvereiniteitsoverdracht. Ik geef deze tip dan ook gaarne aan U door. Daarnaast gaf de heer Hamakers mij inzage in de catalogi van de *'Military Book Society'*. Uit het laatste nummer, dat daarbij zat, noteer ik enige nieuwe en wat oudere boeken om U te laten zien, welke voordeel het lidmaatschap van die vereniging U geeft:
   - *'Gurkhas'* door Sandro Tucci, 160 blz., vol kleuren-foto's en inleidende tekst door Lt.Col. J.P. Cross over de geschiedenis van de Gurkhas. Winkelprijs £ 15,-. Clubprijs £ 10,95.
   - *'History of the German Army'*, 192 blz., 110 kleuren- illustraties plus 130 zwart-wit foto's en 10 kaarten. Winkelprijs £ 8,95. Clubprijs £ 6,70.
   - *'British Toy Soldiers'* door James Opie, 55 foto's, referentiewerk. Winkelprijs £ 6,50. Clubprijs £ 4,85.
   - *'Military Small Arms of the 20th Century'*, door Ian V. Hogg en John Weeks, herziene uitgave, 304 blz., 750 foto's. Winkelprijs £ 18,50. Clubprijs £ 13,50.
   - *'Spink's Cataloque of British Commemorative Medals'* over de periode 1558 tot heden, 192 blz. waarvan 87 blz. foto's. Winkelprijs £ 12,95. Clubprijs £ 9,45.

10. Een van de militaire tijdschriften, die mijn hart heeft gestolen is *'Stabelan'*, het periodiek van de Stichting Vriendenkring oud KNIL-artilleristen. Dat blad ontwikkelt zich steeds meer tot een ècht KNIL-tijdschrift en ik hoop dat dat zo blijft. Keurig verzorgd en goed geïllustreerd, bevat het altijd lezenswaardige artikelen, zoals (in het maart '86 nummer) *'De wekker rinkelt 's morgens om vijf uur'* over de befaamde KNIL-marechaussee en *'De gevechten in Atjeh van maart 1942'*, 'n degelijke militair-historische studie. Indien U het KNIL binnen Uw interessegebied heeft liggen, kan ik U een abonnenment op *'Stabelan'* warm aanbevelen! U wordt deelnemer aan de lezerskring voor min. *f* 35,- per jaar, te storten op postgiro 32.34.509 t.n.v. Redactie Stabelan te Dordrecht.

J. ALBARDA

MILITAIRE GEDENKTEKENS (22)

Ad no. 485. De leeuw bevindt zich nu weer in Rotterdam. U kunt hem zien tegenover het Stadhuis aan de Coolsingel, nabij het gebouw van het Rotterdams Nieuwsblad, aan de zijmuur van een restaurant (zie foto).

490. **Bodegraven.** Raadhuisplein. *'Gestileerde haan'*. Beeldhouwer: A.B.M. van Leeuwen. Geplaatst in 1970, dus 25 jaar na de bevrijding, daarom moest het niet tè veel op een oorlogsmonument lijken, dat zou niet meer zo zinvol zijn.
491. **Bodegraven.** Emmakade 133. Plaquette met maretak. Gevelmonumentje voor de familie Gans.
492. **Bodegraven.** Begraafplaats. Grafsteen. Opschrift:
Gerrit Rokus Vonk
Burgemeester van Bodegraven
Geboren 4 maart 1887
Gevallen 20 december 1944
493. **Boekel.** Rutger van Hespenstraat. Plaquette. Door: E. Heykants. Geplaatst in 1946.
494. **Ten Boer.** Vijverweide. Zuil van Theo Verlaan. Geplaatst in 1970.
495. **Bolsward.** Gemeentehuis. Gedenkraam. Gemaakt door: Cor Reitsma. Geplaatst in 1950.
496. **Borculo.** Burgemeester Bloemersstraat. Zuil. Door: H. Horsten. Geplaatst in 1946. Gedenkt alle slachtoffers van 1940-1945.
497. **Borculo.** Algemene Begraafplaats Deugenweerd. Monument piloten. Geplaatst in 1946.
498. **Borger.** Torenlaan, Bospark. Zuil, mannenfiguur. Gemaakt door: Lida Buma-van Mourik Broekman. Geplaatst in 1947.
499. **Borne (O).** Vloedbelt. Twee kruisen. Gemaakt door: W. Udema. Geplaatst in 1955.
500. **Borne.** Bij het Gemeentehuis. Kruis. Gemaakt door: W. Udema. Geplaatst in 1955.
501. **Borne.** Joodse begraafplaats, Twijnerstraat. Zuil en gedenksteen.
502. **Borne.** Bij de Sint Theresiakerk. Kruis, gemaakt door: W. Udema. Geplaatst in 1955.
503. **Borne.** Bij het Gemeentehuis. Gedenksteen. Gemaakt door Jan Jans. Geplaatst in 1950.
504. **Borne.** Mekkelhorstweg. Christusfiguur. Gemaakt door ??
505. **Bornerbroek.** Pastoor Ossestraat. Gedenksteen. Gemaakt door: A.M. Theun. Geplaatst in 1949.
506. **Bornerbroek.** Plantsoen. Gedenksteen. Gemaakt door: C.H. Horsten. Geplaatst in 1949.
507. **Boskoop.** Gemeentehuis. Tegel. Gemaakt door Bureau Speyer, Richter & Co. Geplaatst in 1947.
508. **Boskoop.** Gemeentehuis. Schilderij. Verdere gegevens onbekend.
509. **Boskoop.** Raadhuisplein. Zuil. Gemaakt door: F.G. van Riemsdijk. Geplaatst in 1949.
510. **Boxmeer.** R.K. Begraafplaats. Grafmonument.

511. **Boxmeer.** Gemeentehuis. Plaquette.
512. **Breda.** Markendaalseweg. Beeldhouwwerk *'De Vlucht*. Gemaakt door: H. Koreman. Geplaatst in 1957.
513. **Breda.** Wilhelminapark. Pools bevrijdingsmonument 1944. Gemaakt door: B.M.A. Ingen Housz en Ir. C.J. van Oyen. Opschrift: 'DANK AAN ONZE POOLSE BEVRIJDERS. 29 oktober 1944.' Geplaatst in 1947.
514. **Breda.** Wilhelminasingel/Claudius Prinsenlaan. Poolse kapel. Gemaakt door: Ir. A. Siebers, J. Gladdines en F. Verhaak in 1954. Deze kapel is toegewijd aan Onze Lieve Vrouwe van Czestochowa.
515. **Breda.** Grote Markt. Beeld: 'Judith met het hoofd van Holophernes.' Hoofdfiguur uit het apocriefe boek Judith, die in haar eentje de vijand verslaat. Gemaakt door: Niel Steenbergen met reliëfs in 1952.
516. **Breda.** Ginnekenstraat. Sint Joostkapel. Mariabeeld. Gemaakt door Niel Steenbergen. In 1947 geplaatst.
517. **Breda.** Begraafplaats Zuilen. Pools Militair Ereveld.

H. RINGOIR †

DE DUBBELSPION

Voor wie tegenwoordig veel naar de televisie kijkt of bepaalde boeken leest, heeft spionnage geen geheimen meer. We weten alles van overlopers, dubbelspionnen, infiltranten en geheime agenten, die hun memoires schrijven. Maar we weten nog steeds niet welke rol bijvoorbeeld admiraal Canaris gespeeld heeft. Zeker heeft hij contacten gehad met de 'overkant' en Hitler heeft hem laten ophangen. Maar zolang de Britse geheime dienst bestaat, is er nog nooit de naam van een informant, groot of klein, bekend gemaakt. Pas als twee grote rijken volkomen ineenstorten, ontstaat de mogelijkheid, dat ieder die er iets van weet, zijn zeggie zegt en het hele drama gereconstrueerd kan worden. Het resultaat is dan wel vaak afschuwelijk banaal.

De keizerrijken Oostenrijk-Hongarije en Rusland hadden steeds elk een goede geheime dienst. Op geld hoefde niet gekeken te worden en in beide rijken waren voldoende malcontenten, die zelden uit idealisme, maar altijd uit pure hebzucht, bereid waren hun land te verraden, door de hen toevertrouwde geheimen aan de tegenpartij te verkwanselen. Beide partijen maakten natuurlijk jacht op elkaars agenten, die nooit geruild werden, maar hetzij naar Siberië verbannen, hetzij tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld werden, wat in beide gevallen neerkwam op een uitgesteld doodvonnis.

De Russische dienst stond onder de heer Batiouchine, die gecamoufleerd was als een functionaris van de Okrhana, de officiele geheime politie, die alleen binnenlandse tegenstanders van het czaristische regiem liquideerde. De Oostenrijkse dienst stond onder de kolonel van de generale staf Alfred Redl, die officieel Chef-staf van het 8e Legerkorps in Praag was, maar die alle Oostenrijkse agenten in Rusland instrueerde en financieerde.

Een enorme fout was, dat hij tevens belast was met het opsporen van Russische agenten, waarin hij zeer bedreven was (in het eigen land had hij ook een goed spionnagenet opgebouwd) maar waardoor hij soms verplicht was, als getuige te verschijnen in een proces tegen een landverrader.

En dit werd hem noodlottig. Want Batiou-

chine, die nooit in het openbaar verscheen, stuurde een klein agentje, een zekere Herr Pratt afkomstig uit één van de baltische staten en volkomen duitstalig naar Praag om Redl te schaduwen. Deze James Bond viel absoluut niet op, omdat hij Redl kende van een foto die in een geïllustreerd blad verschenen was. Zonder bij iemand navraag te doen, wist hij waar Redl woonde en werkte en dat hij van tijd tot tijd een dienstreis maakte naar Wenen, om de Chef van de Generale Staf Conrad Baron von Hoetzendorf te bezoeken. Hij ontdekte ook in welk duur hotel de kolonel logeerde en dat hij dit wel eens in burgerkleding verliet. Dit laatste was verdacht, want oostenrijkse officieren bezaten geen burgerkleren en werden zelfs in uniform begraven. De kolonel ging kennelijk op de schuine toer en Pratt ontdekte al gauw dat de kolonel in een Kneipe, waar toen zeker geen officier hoorde te komen, een jonge man ontmoette, met wie hij naar diens kamer wandelde, om 's morgens weer in een Fiaker te vertrekken. Pratt moet heel wat avonden in de met gas verlichte straten gepost hebben, voordat hij wist dat de kolonel een verhouding had met een luitenant der dragonders. Bijna zeker wist Pratt, dat de kolonel ook in Praag vriendjes had, want later bleek dat die thuis een uitgebreide burgergarderobe had, wat voor een officier absoluut verdacht was. Batiouchine had Pratt waarschijnlijk blanco volmacht gegeven, want die schreef de kolonel brutaalweg een brief waarin hij dreigde de Chef van de Generale Staf in te lichten als de kolonel niet terstond met hem een onderhoud wilde hebben (de naam en het regiment van de luitenant waren voluit vermeld). De kolonel wist nu dat hij volledig in de macht van de briefschrijver was, want openbaarmaken van zijn relaties zou hem maatschappelijk dood maken. Het blijft daarom onbegrijpelijk, dat hij Pratt niet bij het eerste onderhoud neerschoot, vooral toen Pratt botweg eiste dat hij volledig mee zou werken met de Russische dienst. Zonder aarzelen beloofde hij de plannen van twee vestingen bij Przemysl maar eiste ook dat hem de identiteit van een in Krakau werkende Russische agent onthuld zou worden. De koop was gesloten en kort daarop kon de kolonel een Russische agent aan de Oostenrijkse justitie overleveren. Hiervoor ontving de kolonel de Orde van de IJzeren Kroon en van de Russen een behoorlijk bedrag Oostenrijkse kronen. Batiouchine kreeg nu de smaak te pakken en vroeg de mobilisatieplannen van het 10e Legerkorps (Przemysl) en het 11e Legerkorps (Lemberg, thans Lwow). Redl wilde hier wel op ingaan, maar dan moesten hem wel een flink aantal Russische agenten overgeleverd worden. Batiouchine wilde zich niet laten afzetten en weigerde. Redl arrangeerde nu een dienstreis naar Duitsland, waarna hij in het diepste geheim zich op Russisch gebied zou wagen om één van zijn belangrijkste informanten persoonlijk te spreken. Von Hoetzendorf trapte daarin en in Kovno (ook Kaunas) maakten Redl en Batiouchine persoonlijk kennis.

Nu ging het zakendoen gesmeerd. De Russen konden alle Oostenrijkse operatieplannen krijgen, zelfs een lijst van alle Oostenrijkse agenten in Rusland in ruil voor de namen van Russische agenten en natuurlijk een bedrag in kronen. Het klinkt onbegrijpelijk, maar jarenlang duurde dit georganiseerde hoogverraad, dat de Russen alleen een flink aantal agenten kostte.

In 1908 liep het bijna fout, door de zogenaamde tweede Bosnische Crisis.

In 1875 waren Bosnië, Herzegowina en Servië in opstand gekomen tegen Turkije. Rusland had toen vrijwilligers gezonden om de Christenen te helpen. (Bosnië was en is overwegend mohammedaans). Oostenrijk had toen Bosnië en Herzegowina bezet en op het Congres van Berlijn (1878) was Servië als onafhankelijk koninkrijk erkend. Hoewel servische nationalisten de twee bezette provinciën wilde inlijven, waren de koningen uit het huis Obrenovic sterk pro-Oostenrijk. Maar in 1903 werd Koning Milan Obrenovic vermoord en besteeg Peter Karadjordjevic de troon. Voor Oostenrijk was dit een bedreiging en er werd een zeer geheim plan opgemaakt, om indien het tot een conflict met Servië kwam het land zo snel te bezetten, dat Rusland van wapenhulp zou afzien.

In 1908 leek de situatie voor Oostenrijk zeer

gunstig. Rusland had in 1905 een smadelijke nederlaag geleden tegen Japan en was daarna geteisterd door opstanden en muiterijen, die bloedig onderdrukt werden. Maar tegen alle verwachting in, waren Engeland, Frankrijk, Duitsland en Italië niet bereid Oostenrijk diplomatiek te steunen en hoopvol reisde de servische minister van buitenlandse zaken Pasic, naar Petrograd, maar op 2 november 1908 telegrafeerde hij naar Belgrado dat Rusland onder de huidige omstandigheden geen oorlog kon en wilde voeren om Bosnië. Natuurlijk werd dit telegram in Wenen onderschept, Oostenrijk annexeerde Bosnië en heel Europa haalde opgelucht adem. Er kwam (nog) geen oorlog. Maar Conrad von Hoetzendorf voelde nattigheid. Bij informatie bij de ambassade in Petrograd bleek dat iemand uit de omgeving van de Czaar de ambassadeur verteld had dat de Russen de Oostenrijkse plannen hadden. Nu maakte Redl, die natuurlijk met het onderzoek belast was, korte metten en vroeg Batiouchine die revolutionaire aristocraat op te ruimen, waaraan deze door middel van de Okhrana prompt voldeed en Redl rapporteerde dat een oplichter de Czaar een vervalsing had verkocht. Nog bijna vijf jaar duurde het duivelse spel voort en werden militaire geheimen met het bloed van geheime agenten en Oostenrijkse kronen betaald. Maar toen sloeg de val dicht door de vrijpostigheid van een klein postambtenaartje. Die was het opgevallen dat in een postbus van een Weens postkantoor brieven kwamen met het schuiladres Opernball 13-poste restante. Het waren grote enveloppen van dik bruin papier en ze waren altijd gepost in grenssteden. In strijd met alle voorschriften maakte hij er een voorzichtig open en vond twaalf biljetten van 1000 kronen. Hij plakte de brief weer dicht en haalde de directeur van het postkantoor over om de brief naar de politie te brengen, omdat hij vermoedde dat er vals geld in zat. Oostenrijk werd blijkbaar door vals geld uit de buurlanden overstroomd, want een commissaris van politie maakte de brief open en constateerde dat het geld vals was (de man wist nauwelijks hoe een biljet van 1000 kronen eruitzag), en besloot een val te zetten. Op het postkantoor werden twee politieagenten in een kast gestopt en de loketbediende kreeg een belletje, waarmee hij waarschuwen moest als iemand de brief kwam halen. Toen hij eindelijk belde, hadden de agenten zolang nodig om uit de kast te komen, dat hij alleen vertellen kon, dat een net gekleed heer de brief ontvangen had en voor het postkantoor in een taxi gestapt was. Een naar buiten snellend agent kon nog net het nummer van de taxi opnemen en omdat er toen nog maar weinig taxies in Wenen reden, was de chauffeur snel gevonden. En terwijl die aan de ene agent vertelde dat hij die mijnheer naar het Klomser Hotel gebracht had, ging diens collega, een echte dienstklopper, de taxi nauwkeurig onderzoeken, waarbij hij een klein zakmesje vond, dat de valse munter waarschijnlijk gebruikt had om de enveloppen te openen. In het sjieke Klomser Hotel hielp de portier hen met het inzien van het gastenboek, waarin ze natuurlijk geen enkele verdachte naam vonden. Maar terwijl ze nog aan de balie stonden verscheen de kolonel Redl, nu in uniform, en de portier vroeg heel beleefd of mijnheer soms zijn mesje verloren had. Toen deze dat minzaam bevestigde, werd hij gearresteerd op verdenking van valse munterij. Maar het geld was niet vals en in die tijd had een kolonel een commissaris van politie gemakkelijk kunnen overbluffen. (Hij had niets gedaan wat illegaal was en van vorige brieven viel niets te bewijzen). Maar hij was ontzettend stom en had compromiterende stukken bij zich, die hij ongemerkt wilde weggooien. En dat werd hem fataal. Want even later zat hij tegenover de kapitein Ronge van de Inlichtingendienst, die de stukken las en hem vroeg zijn sabel af te geven, hem onder arrest stelde en zijn eigen chef, de kolonel von Urbanski, liet waarschuwen. Dit was een Galiciër, die behalve Pools, Duits en Roemeens voldoende Russisch sprak om Redl een paar heel moeilijke vragen te stellen, waarop Redl als een pudding in elkaar zakte en zijn hele wedervaren begon op te biechten vanaf zijn ontmoeting met Pratt. Een proces-verbaal is òf niet gemaakt òf later vernietigd, maar de chef van de generale staf werd ingelicht, die

Redl onder bewaking van Ronge liet terugbrengen naar het Klomser Hotel. Daar verschenen twee officieren (hun namen zijn nooit vrijgegeven) die de kolonel een revolver met één patroon overhandigden en daarna met Ronge op de overloop een sigaretje gingen roken. Twee uur later hoorden ze een schot en de volgende dag meldde het persbureau van het leger dat de kolonel Alfred Redl, Chef-staf van het 8e Legerkorps zich tengevolge van een nerveuse depressie van het leven beroofd had. Tevens werd vermeld dat deze toegewijde officier, die uitzicht had op een schitterende carrière, sinds geruime tijd aan slapeloosheid leed. En zo ging het grootste spionnageschandaal van de twintigste eeuw op 25 mei 1913 in de doofpot. Natuurlijk waren er ingewijden, die heel verschillend reageerden. Keizer Franz Joseph maakte von Hoetzendorf een verwijt, dat hij Redl zelfmoord had laten plegen. Een krijgsraad en ophangen ging natuurlijk niet, maar de twee officieren hadden hem beter zelf dood kunnen schieten.

Aartshertog Franz Ferdinand, de troonopvolger en opperbevelhebber van het leger, had een nog originelere visie op de zaak. Hij vond dat zo'n belangrijke taak nooit opgedragen moest worden aan iemand die niet eens van adel was. Dat een veel te groot apparaat was opgebouwd, dat geheel beheerst werd door één man, die ook een functie had in de contra-spionnage en die bovendien dom, hebzuchtig, laf en buitengewoon kwetsbaar bleek te zijn, wilden de legerleiding en de regering absoluut niet inzien.

Maar zij werden wel bezield met een afschuwelijk fatalisme. Ze wisten nu zeker dat Rusland hen wilde aanvallen om alle slavische delen van het rijk te annexeren en dat Servië daarbij gebruikt zou worden. De plannen die ze voor een oorlog gemaakt hadden, waren bij de Russen bekend, maar konden onmogelijk snel veranderd worden. De oorlog stond dus vast en ze moesten die vastbesloten en moedig voeren, ook al zou het misschien Oostenrijks laatste oorlog zijn.

Toen op 28 juni 1914 Aartshertog Franz Ferdinand en zijn vrouw in Serajewo vermoord werden, stond het voor Wenen vast dat Servië daarachter zat (veel later zou blijken dat ze zich hierin niet vergist hadden) en dat alleen een vernedering van Servië een oorlog met Rusland kon voorkomen. Met name Engeland vond dat een redelijke oplossing.

Maar de Europese diplomatie, die werkte in een systeem van machtspolitiek van alle grote mogendheden, die onderling zeer onduidelijke bondgenootschappen hadden gesloten, zag dit keer geen kans alle tegenstrijdige belangen op één lijn te brengen en de oorlog brak uit.

En nu bleek, dat Rusland door het verraad van Redl zichzelf benadeeld had. Met het slechte spoorwegnet, telefoonnet en telegraafnet dat Rusland had, was het toen al meer dan andere landen voor de hogere bevelvoering aangewezen op de toen ultramoderne draadloze telegrafie. Daarvoor was een zeer geheime code ontworpen, die volgens hun eigen experts niet te kraken was. Maar toen Redl ontmaskerd was, raakte Batiouchine in paniek. Hij wist niets van alle stommiteiten en toevallen waardoor zijn vriend gepakt was en nam zonder meer aan dat er in zijn eigen dienst ergens een gevaarlijk lek zat. Het is zeer onwaarschijnlijk dat Redl de code gebruikt of gekend heeft, maar de Russische Generale Staf nam het zekere voor het onzekere en liet alle codeboeken vernietigen. Tegelijk werd begonnen met het ontwerpen en distribueren van een nog ingewikkelder en dus betrouwbaarder code. In augustus 1914 toen de Russische opmars naar het Westen begon, was die nog niet bij de staven van de legers die tegen Duitsland en Oostenrijk oprukten. Er werd nog even een geïmproviseerde code gebruikt, die door een Duits reserve-officier, die Oberlehrer der Mathematik was, in één dag werd gekraakt. Rennenkampf en Samsonow die de legers in Oost-Pruisen en Polen commandeerden en Jilinski, die vanuit een hoofdkwartier diep in Rusland hen voortdurend tot spoed aanmaande, gebruikten bij voorkeur helemaal geen code, wat natuurlijk bijdroeg aan de grote overwinningen die Hindenburg en Ludendorf bij Tannenberg

en de Masurische meren behaalden en die het Russische Leger nooit te boven is gekomen. Na de ineenstorting van Oostenrijk-Hongarije, zijn in Oostenrijk en Czechoslowakije onderzoeken gedaan naar de misdragingen van officieren. In het algemeen betrof dit troepenofficieren en zijn er nooit officieren veroordeeld. Maar wel kwam de zaak Redl in de openbaarheid, waarvan de hoofdrolspelers of dood waren of door nederlaag en revolutie volkomen anoniem geworden.

M.J. LOHNSTEIN

Het Korps Jagers in Suriname (1786-1799)

In het Staatse leger deden omstreeks 1750 de eerste jagers hun intrede. De jagers werden in vrijkorpsen georganiseerd en behoorden aldus tot de ongeregelde troepen. In 1793 werd het Korps Jagers van Salm met enkele compagnieën van het Regiment van Dam samengevoegd tot het Regiment Jagers van Bylandt. Daarmee werden jagers opgenomen in het geregelde leger van de Republiek. Een nieuwe tak van de infanterie had zomede erkenning gevonden. In Suriname was door de omstandigheden deze gelijkstelling al enkele jaren eerder verkregen.

In 1667 werd Suriname door de Nederlanders op de Engelsen veroverd. De kolonie werd vanaf 1683 in naam van de Staten-Generaal door de Sociëteit, na 1778 Directie, van Suriname bestuurd. Na de Bataafse omwenteling werd de Directie van Suriname in 1795 opgeheven. Zij maakte plaats voor het 'Committé', in 1798 'Raad', van de Amerikaanse en Afrikaanse bezittingen. Deze instellingen hadden hun zetel in Nederland. Zij werden in Suriname door een Gouverneur (-Generaal) vertegenwoordigd.
Suriname bestond in de zeventiende en achttiende eeuw uit een betrekkelijk klein stuk in kultuur gebracht land. Dit gebied werd omringd door het onontgonnen binnenland en de Atlantische Oceaan. Suriname was een plantagekolonie waar door middel van gedwongen arbeid agrarische produkten voor de Europese markt werden geproduceerd. De arbeidskrachten waren geïmporteerde negerslaven. Getalsmatig overtroffen zij de Europeanen vele malen (in 1752 telde de kolonie 1708 blanken en 38.278 slaven). De politieke, economische en militaire macht lag in handen van de kleine Europese bovenlaag.
Het moeilijk toegankelijke binnenland bood slaven de mogelijkheid om de slavernij te ontvluchten. Weggelopen slaven, die zich in de bossen in dorpen met een eigen sociale organisatie vestigden, worden Marrons genoemd. De huidige bosnegers zijn hun nakomelingen. Het leven in de bossen was voor de gevluchte slaven verre van gemakkelijk. De behoefte aan metalen gebruiksvoorwerpen, wapens, zout en vrouwen bracht hen ertoe plantages te overvallen. Los van deze strooptochten was het bestaan van onafhankelijke gemeenschappen van gevluchte slaven de kolonie een doorn in het oog. Het gevolg was een jarenlange strijd. Pas de afschaffing van de slavernij in 1863 maakte hieraan een einde.
De Sociëteit c.q. Directie onderhield in Suriname een geregelde troepenmacht. Deze Militie (hier met de betekenis van een staand leger van vrijwilligers) bestond geheel uit Europeanen. Zij was, ondanks enkele uitbreidingen, niet in staat de kracht van de Marrons te breken. De Militie bleek ontoereikend om de slaven in toom te houden, het plantagegebied te beveiligen en de Marrons in de bossen op te zoeken. Voor dit laatste

was de Militie ook qua taktiek, bewapening en opleiding niet berekend. De Militie was teveel ingesteld op een Europese strijdwijze, waarbij gestreden werd in gesloten formaties. Tegenover de guerrilla van de Marrons stond zij nagenoeg machteloos. Daarbij kwam ook nog het zware terrein en het tropische klimaat.
Tussen 1765-1793 raakte de kolonie in een verbeten strijd gewikkeld met de Cotticanegers (een groep Marrons). Zij werden ook wel, naar hun voornaamste aanvoerder, Bonni's genoemd. De kolonie probeerde dit gevaar onder andere te keren met de oprichting in 1772 van het Korps Vrijnegers. Dit korps behoorde niet tot de geregelde troepenmacht. Het werd samengesteld uit negerslaven, die daartoe werden aangekocht en vrij verklaard. Deze Vrijnegers streden als lichte infanterie in een verspreide gevechtsorde. Tijdens het gevecht maakten zij zo veel mogelijk gebruik van het terrein. In de ogen van de Militie was dit een oneervolle strijdwijze. Het Korps Vrijnegers bleek echter een groot succes.
Gezien het succes van het Korps Vrijnegers werd in 1786, op voorstel van Gouverneur-Generaal Mr. J.G. Wichers, het Korps Jagers opgericht. Wichers dacht daarbij aan een sterkte van 119 man. De Directie breidde dit aantal evenwel uit tot 151 man. Het Korps Jagers werd als volgt samengesteld:

	commandant en chef	kapitein	lieutenant	sous-lieutenant	opperjager	busschieter	jager	totaal
	1							1
eerste compagnie		1	1	1	3	6	63	75
tweede compagnie		1	1	1	3	6	63	75
totaal	1	2	2	2	6	12	126	151

Het Korps Jagers behoorde tot de geregelde troepenmacht. Het werd uit oude, geoefende en in bostochten bedreven manschappen van de infanterie samengesteld. Het bestond dus uit Europeanen. Het vervolgen van de Marrons in het bos diende bij voorkeur door het Korps Vrijnegers te geschieden. Het Korps Jagers zou het zusterkorps daarbij ondersteunen. De infanteriebetaljons moesten Paramaribo en het plantagegebied beveiligen. Het offensief optreden tegen de Marrons was daarmee de taak van de beide korpsen lichte infanterie. Het bevel over de zusterkorpsen, en bijgevolg de leiding over de bestrijding van de Marrons, had Luitenant-Kolonel J.F. Friderici.
De geschiedschrijving heeft veelal moeite met het Korps Jagers. In de meeste werken komt het niet voor. Vele schrijvers zijn onbekend met het bestaan van het korps. Wel wordt de benaming 'Korps Jagers' gebruikt. Dit geschiedt dan meestal foutief, omdat daarmee het Korps Vrijnegers wordt bedoeld.
De opleiding, bewapening en uniformering van het Korps Jagers was afgestemd op de rol als lichte infanterie. Naast veld- en marsoefeningen werd er veel aandacht besteed aan de schietopleiding. De Jagers moesten scherpschutters worden. Hun bewapening week dan ook af van die van de overige infanterie. De Jagers werden met korte lichte geweren bewapend. De officieren en onderofficieren kregen bussen (korte geweren met getrokken loop). Deze schoten nauwkeuriger dan de gebruikelijke musketten (lange geweren met gladde loop). Wat het uitvoeren van manoeuvres (hier taktische bewegingen op het strijdterrein) betreft, dienden de Jagers alleen geoefend te worden om op een gegeven signaal zich te verspreiden, te verzamelen, voorwaarts te gaan of terug te trekken. Als afsluiting van de opleiding moesten van tijd tot tijd enige detachementen voor het doen van bostochten bij het Korps Vrijnegers worden gevoegd. De Jagers gingen bij de Vrijnegers in de leer. Na verwachting hadden zij op hun beurt een gunstige werking op de discipline van het Korps Vrijnegers.

Het Korps Jagers werd, evenals het zusterkorps, in het groen gestoken. Het uniform bestond uit een donkergroene korte rok met witte kraag, mouwopslagen en borstkleppen en een lange witte broek. Daarbij werd een zwarte hoed met hoge bol en een witte

panache (vederbos) gedragen. De patroontas en de sabel hingen aan twee witte riemen kruiselings over de schouders.
Het Korps Jagers was veel beter op de strijd in het bos ingesteld dan de overige infanterie. De Jagers waren de crème de la crème van de Militie. Zij werden dan ook beduidend beter betaald dan de overige infanteristen en de artilleristen. Een soldaat kreeg *f* 36,-- per jaar en een jager *f* 84,--.
Suriname viel in 1799 in Britse handen. De zusterkorpsen gingen als Royal Black en Royal White Chasseurs in Britse dienst over. In 1802 werd Suriname weer Nederlands, of beter Bataafs. Vanuit de Bataafse Republiek werden het 5e bataljon en het 8e linker half bataljon West-indische Jagers naar Suriname gestuurd. Afgezien van een hernieuwd Brits tussenbestuur (1804-1816) bleef tot 1868 de infanterie in de kolonie Suriname uit jagers bestaan.

Bronnen:

H.D. Benjamins en J.F. Snelleman, *Encyclopedie van Nederlandsch West-Indië* ('s-Gravenhage, 1914-1917).
M.J. Lohnstein, 'De Militie van de Sociëteit c.q. Directie van Suriname in de achttiende eeuw' (niet uitgegeven scriptie, Universiteit Utrecht, afd. geschiedenis, 1984).
H. Ringoir, **Afstammingen en voortzettingen der Infanterie** ('s-Gravenhage, 1977).

W.M.J. PIJPERS

PSU-80 IN BEPROEVING

In de periode september 1985 tot november 1986 zullen 350 militairen van 13 Pabrig deelnemen aan de beproeving van de PSU- 80. De PSU-80 kan het produkt genoemd worden van een knap staaltje van samenwerking tussen het Ministerie van Defensie en de Nederlandse industrie.
Een aantal artikelen uit de PSU-80 zullen als vervanging van reeds bestaande PSU-artikelen gaan dienen. Andere delen zullen worden toegevoegd. Een zéér belangrijk punt in het project PSU-80 is dat de militair straks een kledingpakket zal ontvangen aangepast aan de eisen van zijn functie (men denke in dit verband aan de zeer uiteenlopende kledingseisen van bijvoorbeeld een militair verpleegkundige in een militair hospitaal en het personeel ingedeeld bij een pantserinfanterie- of cavalerie-eenheid.

GESCHIEDENIS

Ruim 10 jaar geleden maakte de legerleiding de eisen bekend voor een nieuw, aan het moderne gevecht aangepast, gevechtstenue. Om financiële redenen kon toen de PSU-vervanging geen doorgang vinden, 3 jaar geleden werd echter groen licht gegeven.
De militaire eisen als: gebruikersvriendelijk, behoud van de beweeglijkheid, geringe slijtage, brandveilig, klimaat-aanpasbaar, terreinaangepast, etc. werden de Nederlandse industrie voorgelegd.
Het was de firma Nijverdal ten Cate die het zware pakket van eisen wist te vertalen in het produkt dat we nu kennen onder de naam PSU-80. De firma BATA zal in een later stadium de gevechtslaarzen aan het kledingpakket PSU-80 toevoegen.

DOEL VAN DE PSU-80

Het kledingsysteem heeft tot doel de militair laag voor laag aan te kleden, al naar gelang de militair/situatie dit eist zonder dat de beweeglijkheid van de militair in gedrang komt. Het bestaande maten-assortiment terug te brengen tot de maten ES tot en met XL.
De kleur (dessin) aan te passen aan het

Gevechtspak

overheersende landschapspatroon waar de Nederlandse militair in het algemeen optreedt.
Onderstaand wil ik de artikelen behandelen, zoals die voorkomen in het pakket PSU-80. Uitvoerig wil ik ingaan op de artikelen die beproefd zullen worden bij 13 Pabrig.

SOKKEN

De nieuwe wollen sokken zijn voorzien van een badstof zool. De gekleurde strook, die als maatindicator dienst doet, verhuist naar de schacht van de sok.

ONDERGOED

Het bestaande korte en lange ondergoed zal uit het kledingpakket verdwijnen. Hiervoor in de plaats komt een korte onderbroek en een hemd in de vorm van een T-shirt.

GEVECHTSBROEK

De nieuwe gevechtsbroek, met camouflagepatroon, is beperkt vlamwerend. Op elke broek is reeds aangebracht een ceinture met quick-release sluiting. De steekzakken zijn verdwenen. Op de voorzijde zijn twee rechte zakken aangebracht, op de achterzijde één zak. De zakken worden gesloten d.m.v. klittenband. De broekzak op het rechterbeen herbergt nog een extra vak, bedoeld als uniforme opbergplaats van het nieuwe noodverband. Practisch alle sluitingen in de PSU-80 zijn ritssluitingen of klittenband. De broekspijpen worden echter opgehouden d.m.v. elastiek, aangezien de hechtkracht van natte en/of met modder besmeurde klittenband verloren gaat.

GEVECHTSJAS

De gevechtsjas is eveneens beperkt vlamwerend. De pasvorm is beter en op de voorzijde zijn twee, iets schuin geplaatste, borstzakken aangebracht. Boven de linker borstzak is een strook aangebracht met het opschrift 'NEDERLAND'. Boven de rechter borstzak is een strook klittenband voor het eventueel aanbrengen van een naamstrook. De enige twee knopen van de PSU-80 vinden we aan de mouwen.
De aan te brengen schuifpassanten zijn ook aangepast, vanaf de rang van adjudant zijn de stippen/sterren in de schuifpassant ingeweven.

BODYWARMER

De bodywarmer is gewatteerd en beperkt waterafstotend, hij is bedoeld om gedragen te worden over de gevechtskleding. De bodywarmer is voorzien van twee zogenaamde doortastzakken, die het mogelijk maken om de borstzakken op de gevechtsjas te bereiken.
Ook nu treffen we de naamstrook 'NEDERLAND' aan en de mogelijkheid om een naamstrook aan te brengen. Zeer doordacht is de onderzijde van de bodywarmer; er is een $\pm$ 20 cm wollen strook aangezet om warmtebescherming aan de onderbuik en de lendestreek te geven. Tijdens de demonstratie bleek dat de doortastzakken van dienst kunnen zijn als fixatiemogelijkheid bij armbreuken.

HANDSCHOENEN

Er zullen twee typen handschoenen geleverd

Gevechtspak met bodywarmer

worden. Het ene is bedoeld als bescherming bij regen, terwijl het andere meer bedoeld is als bescherming tegen de koude.

GEVECHTSPET
Ook hier zien we een uitvoering bedoeld voor de tijd lente tot en met de herfst en een gewatteerde uitvoering voor de winter.

THERMOBROEK
De thermobroek is bedoeld om onder de gevechtsbroek gedragen te worden. De thermobroek is voorzien van een speciaal kruisstuk, waardoor het marsen met de thermobroek aan mogelijk is.

PARKA
De parka is te zien als een verlengde uitvoering van de buitengevechtsjas. De achterzijde van de parka is extra verlengd om droog te blijven wanneer men op een natte ondergrond gaat zitten.
De parka wordt gesloten met een ritssluiting en een klittenband. Rond de armopeningen en aan de binnenzijde zijn mogelijkheden aangebracht om optrekkende koude/wind buiten te houden (ideaal voor de op wacht staande militair). Wanneer de temperatuur nog verder daalt is de mogelijkheid bedacht voor het aanbrengen van een voering. Op de parka treffen we weer de doortastzakken en de naamstrook 'NEDERLAND' aan.

REGENPAK
Het regenpak bestaat uit een regenbroek en een regenjack. Het regenpak heeft ook het camouflage-dessin. De regenjack is voorzien van een capuchon. De aangebrachte kleefstroken aan de binnenzijde op de naadverbindingen zorgen er voor dat een luchtverversing kan plaatsvinden zonder nat te worden. Zowel de regenbroek als de regenjack zijn op te bergen in de reeds aangebrachte opbergtasjes en kunnen meegevoerd worden als tasje om het middel. De lengte van de regenjas is gelijk aan de lengte van de parka en wordt op dezelfde wijze gesloten.

GEVECHTSSCHOENEN
De schoenenfabrikant BATA is druk doende met de ontwikkeling van een waterdichte en warmte-vasthoudende schoen. De verwachting is dat de gevechtsschoen samen met de overige delen van de PSU-80 wordt afgeleverd.

GEVECHTSHELM
Door externe factoren is er een vertraging ontstaan bij de beproeving van de Kevlar (kunststof)-gevechtshelm. Ook hiervoor geldt dat deze wordt geleverd gelijktijdig met de andere delen van de PSU-80. De gevechtshelm zal de huidige binnen- en buitenhelm gaan vervangen.

TANKOVERALL
(Kleding personeel gevechtswagen)
De nieuwe gecamoufleerde tankoverall is vervaardigd van een kunstvezel die sterker is dan staal en bovendien onontvlambaar. Door de speciale bewerking die deze stof heeft ondergaan is het camouflage-dessin donkerder uitgevallen.

SAMENVATTING

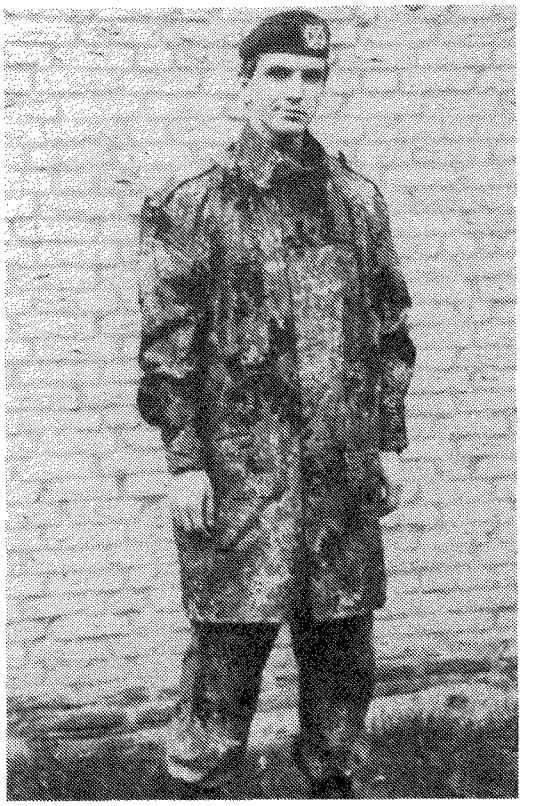
De PSU-80 mag gezien worden. Vele NAVO-partners kijken reikhalzend uit naar de eerste resultaten van deze beproeving. Nederland is zijn tijd vooruit en geldt als een voorbeeld op de ontwikkeling van de gevechtskleding van de 21e eeuw.
De gehele PSU-80 straalt degelijkheid af en mag gezien worden als een weldoordacht produkt van samenwerking tussen het Ministerie van Defensie en de ontwikkelaars bij Nijverdal ten Cate. De PSU- 80, een gevechtskleding waarbij de Nederlandse militair niet mee in de kou blijft staan.

COMBINATIE MET DE HUIDIGE GEVECHTSUITRUSTING

In afwachting van het terbeschikking komen van een nieuwe gevechtsuitrusting zal de huidige gevechtsuitrusting gedragen worden over de PSU-80. Uit proeven is gebleken dat dit geen problemen oplevert. Wel wordt het camouflage-dessin doorbroken.

OPMERKINGEN

Wanneer op de PSU-80 de baret gedragen wordt, ontstaat een, m.i., vreemde combinatie. Derhalve verwacht ik dat de baret meer naar de achtergrond gedrongen zal worden en de gevechtspet terrein zal winnen.
De PSU-80 is een opvallend kledingstuk, het kan een reden voor de militair betekenen om zich na afloop van de dienst om te kleden. Ik zie hem nog niet reizen in dit tenue.
Naast de PSU-80 zou de militair één set van de huidige binnengevechtskleding moeten behouden voor die werkzaamheden waarbij het dragen van de PSU-80 niet noodzakelijk is. Te denken valt in dit verband aan kazernediensten, theoretische instructie. Daarmee zou ook het probleem van de overtollige binnengevechtskleding opgelost zijn.

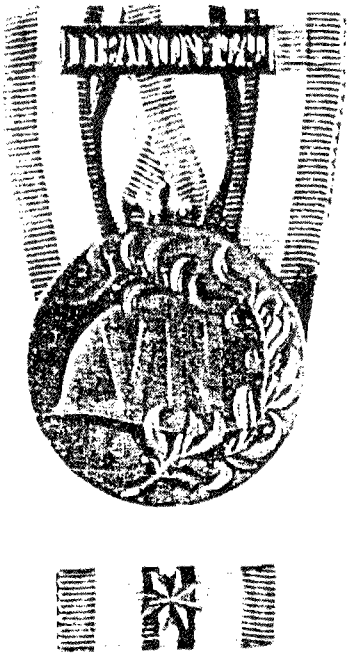
Gevechtspak met parka

R.A. BLOM

Herinneringsmedaille VN-vredesoperaties

Bij Koninklijk Besluit van 6 februari 1980 (Stbl. 82) is de 'Herinneringsmedaille VN-vredesoperaties' ingesteld. Aan deze medaille kunnen gespen worden verbonden.

De herinneringsmedaille is cirkelvormig met een middellijn van 35 mm en vervaardigd van bronskleurig metaal. Bovenstaand is de voorzijde (militair opgemaakt) afgebeeld. De keerzijde van de medaille vertoont het rijkswapen. De medaille is door middel van een ring verbonden aan een lint van 27 mm breed. De boorden hiervan zijn lichtblauw

ter breedte van 4 mm, gevolgd door een witte baan van 6½ mm en in het midden drie verticale banen van 2 mm in de volgorde rood, wit en blauw.
De herinneringsmedaille wordt - slechts éénmaal - toegekend aan hen die van overheidswege hetzij gedurende ten minste drie maanden deel hebben uitgemaakt van een vredesmacht van de Verenigde Naties of gedurende tenminste een gelijke periode als waarnemer of in een soortgelijke functie bij enigerlei operatie van de VN tot handhaving van de internationale vrede en veiligheid zijn opgetreden.
Hoewel de medaille vaak 'Libanonmedaille' wordt genoemd is de strekking van het instellingsbesluit afgestemd op VN-operaties in het algemeen nu en in de toekomst.
Indien de herinneringsmedaille wordt verkregen door een lid van een vredesmacht wordt hierbij tevens een gesp toegekend.

Anderen - zoals waarnemers - ontvangen de medaille derhalve zonder gesp. In het geval dat een begiftigde met de medaille later gedurende de voorgeschreven periode bij een vredesmacht gaat dienen ontvangt betrokkene daarvoor - alsnog - een gesp.
De gesp is eveneens vervaardigd van bronskleurig metaal. Op de gesp wordt in kapitale letters het operatie-gebied vermeld alsmede het jaar dat Nederland aan de operatie is gaan deelnemen. De gesp wordt op het lint bevestigd. Bij toekenning van meerdere gespen worden deze boven elkaar geplaatst en wel de eerstverkregen gesp direct boven de medaille.
Op de baton wordt de gesp aangegeven door een achtpuntige ster van bronskleurig metaal. Het is toegestaan de medaille van verkleind model, eventueel met gesp(en), te dragen.
Bij de uitreiking van de herinneringsmedaille of van later toegekende gespen ontvangt de begiftigde een op naam gestelde oorkonde.
In verband met het deelnemen van een Nederlands detachement aan de vredesmacht van de Verenigde Naties in Libanon UNIFIL is de gesp 'LIBANON 1979' ingesteld.

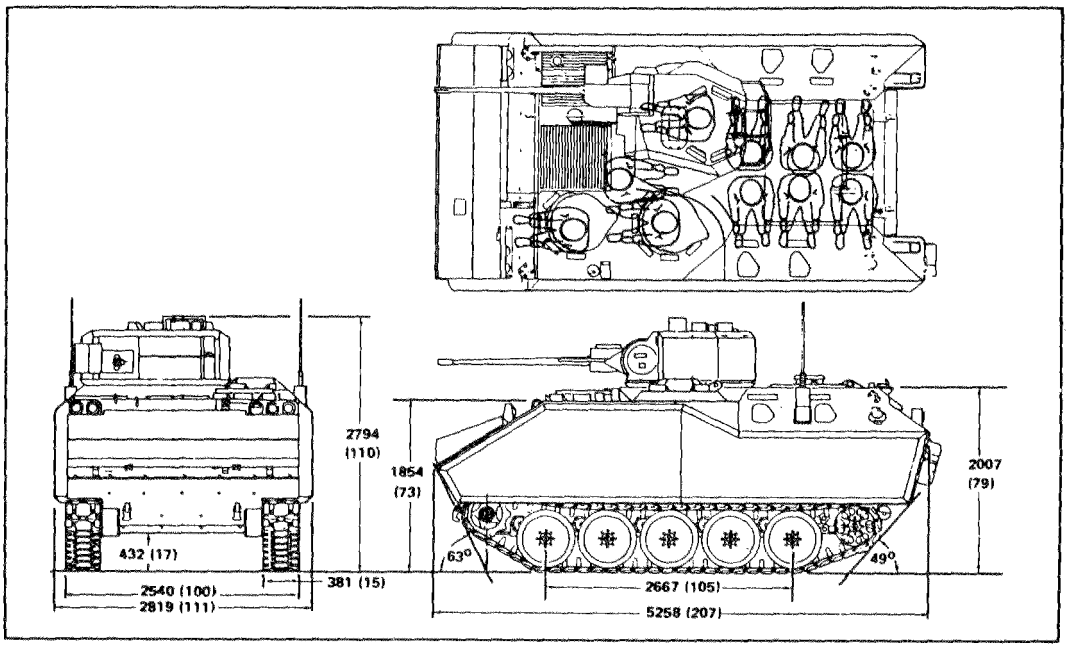
Noot:
In het boekwerk 'Onderscheidingen' wordt vermeld dat de medaille zilver is. Dit is onjuist.

C. BLIJLEVEN

YPR 765
Een unieke Amerikaans/Nederlandse familie gepantserde voertuigen

De geschiedenis van de huidige reeks van moderne gepantserde voertuigen welke sinds enige tijd bij het Nederlandse leger in gebruik zijn, begint in 1973, toen de beslissing werd genomen om de verouderde AMX-voertuigen van de Nederlandse infanterie-bataljons te vervangen.

Acht bestaande Europese en Amerikaanse kandidaten werden beproefd en dit leidde tot een order voor vier stuks van de Amerikaanse M 113A1-PI, de *'Product-Improved'*-versie van de M 113.
Het Nederlandse leger had reeds sinds het midden van de jaren zestig de M 113A1 (de dieseluitvoering van de M 113) in gebruik. De P.I.-versie hiervan was in het begin van de jaren zeventig door de fabrikant, FMC Corporation te San Jose, California, gepresenteerd als de opvolger van de M 113(A1) die al bijna twintig jaar in productie was.
De M 113 was in vele uitvoeringen geleverd aan meer dan veertig landen en was zo één van de meest gebruikte gepantserde gevechtsvoertuigen in de geschiedenis. Modernisering en verbetering van het voertuig was noodzakelijk en onder de veranderingen welke door de fabrikant werden aangebracht, waren een sterkere motor, verbeterde bepantsering en onderstel en een principiële verandering van personeelsvoertuig in gevechtsvoertuig.
Voor het Nederlandse leger kwam de M 113A1-P.I. precies op het goede moment, hoewel er nog een aantal aanpassingen aan specifieke wensen noodzakelijk waren. De vier prototypes werden begin 1974 afgeleverd. Het testen vond plaats in de V.S. De gebruikelijke weg- en terreintests -ongeveer 10.000 km. voor elk voertuig- werden uitgevoerd, de amfibische eigenschappen en de vuurkracht werden beproefd en verschillende belangrijke beslissingen moesten worden genomen, bijvoorbeeld of de bewapening zou bestaan uit een 20 mm Rheinmetall of een 25 mm Oerlikon-kanon, de juiste plaats van de toren, welk type zichtapparatuur, de binnen-uitvoering e.d.
Ook werden plannen gemaakt voor een groot aantal afgeleide voertuigen ter vervanging van verschillende andere voertuigen, waaronder de uit de jaren zestig stammende YP-408 wielvoertuigen.
Nadat een aantal ontwikkelingsproblemen waren opgelost, kreeg FMC in april 1975 een productie-opdracht van de Nederlandse regering. Tegelijkertijd werden bij andere leveranciers opdrachten geplaatst voor de levering van de bewapening, munitie, zichtapparatuur e.d. De eerste afleveringen waren gepland in 1977, het betrof in totaal ongeveer 850 voertuigen.
De Amerikanen gaven het voertuig in 1976 de registratie XM 765 en het nummer 765 werd vervolgens speciaal gereserveerd voor de Nederlandse voertuigen. FMC zou de basisvoertuigen leveren, Nederlandse bedrijven zouden bepaalde componenten en uitrusting leveren en zorg dragen voor de uiteindelijke assemblage en het uitvoeren van de verschillende modificaties. Het nummer 765 werd voorafgegaan door YPR: Y staat voor Nederlandse productie, P voor pantser en R voor rups.
De YPR-765 was oorspronkelijk bedoeld als vervanger voor de AMX- PRI. Het bleek evenwel dat het basisontwerp gemakkelijk aangepast kon worden voor een aantal andere taken. Het basisvoertuig is een goed gepantserd amfibisch voertuig, de afmetingen zijn 5,35 x 2,85 meter, het gewicht bedraagt ongeveer 11 ton. De V-6 turbo GM Detroit diesel motor levert 260 pk. De aandrijving vindt plaats op de vooras via een

GM Allison TX100-1A automatische versnellingsbak en een FMC DS200 mechanisch gecontroleerd differentieel. De bestuurderspositie is links-voor, de voertuigcommandant zit daar direct achter. De motor is rechts-voor geplaatst. Aan de achterzijde bevindt zich een grote laadklep met daarin aan de linkerkant een ovale deur. Alle uitvoeringen hebben de merkwaardige halverwege afgeschuinde romp, met uitzondering van het bergingsvoertuig, dat rechte zijwanden heeft, zoals de M 113. De zijkanten en de boeggolfplaat zijn dubbelwandig uitgevoerd.

Twee van de twaalf verschillende uitvoeringen hebben een grote toren met daarin een Oerlikon KBA BO2 25 mm snelvuurkanon. De meeste andere uitvoeringen hebben een kleine M 26 toren met een .50 machinegeweer of een cupola met een 7,62 mm machinegeweer.

De twaalf uitvoeringen zijn:

PRI : Pantser Rups Infanterie. De vervanger voor de AMX-PRI. Bewapening: toren met 25 mm kanon + 7,62 mm machinegeweer coax. Bemanning: 8 (normaal) tot 10 (maximaal).

PRCO-B : Pantser Rups Commando-B-versie. Uitwendig geen verschil met de PRI, inwendig: een werktafel met twee stoelen. Bemanning: 6 tot 8 man.

PRCO-C1: Pantser Rups Commando-C1-versie. Bewapening: M 26 toren met .50 machinegeweer. Onder deze toren is in het voertuig een platform gemonteerd als zitplaats van de schutter. Tevens is er een dubbelklapbare tafel met twee stoelen en een bank. Bemanning: 5 tot 9 man.

PRCO-C2: Pantser Rups Commando-C2-versie. Wordt gebruikt als bataljonsvuurleidingscentrum. Identiek aan de C1-versie. Bemanning: 7 tot 8 man.

PRCO-C3: Pantser Rups Commando-C3-versie. Wordt gebruikt als mortiervuurleidingsvoertuig. Identiek aan de C1-versie. Bemanning: 4 tot 5 man.

PRCO-C4: Pantser Rups Commando-C4-versie. Wordt gebruikt als commandopostvoertuig voor luchtdoelartillerie. Identiek aan de C1- versie. Bemanning: 5 tot 7 man.

PRRDR : Pantser Rups Radar. Radarvoertuig, uitgerust met een ZB- 298 radarinstallatie. Identiek aan de C1-versie. Bemanning: 4 tot 6 man.

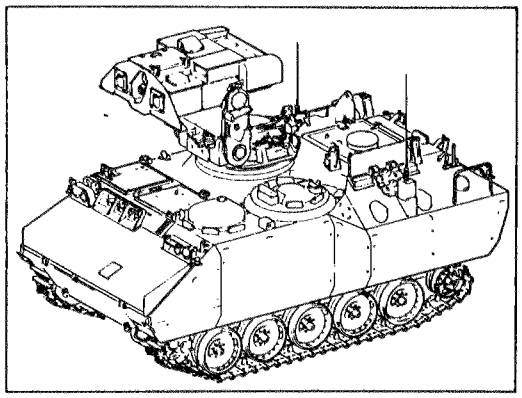
PRMR : Pantser Rups Mortier. Wordt gebruikt als trekker voor een 120 mm mortier. De bewapening is gelijk aan de M 113A1, namelijk een cupola met een .50 machinegeweer. Bemanning: 7 man. In het midden van het voertuig staat de bergplaats voor de mortiergranaten, achter de plaats voor de boordschutter is een grote bak voor de hulzen geplaatst.

PRGWT : Pantser Rups Gewondentransport. Het ambulance-voertuig. Bemanning: 3 man, ruimte voor maximaal 8 personen. Er is plaats voor 4 brancards, twee boven elkaar en twee naast elkaar. Het voertuig is niet bewapend, de plaats voor de bewapening is afgedekt met een luikdeksel.

PRV : Pantser Rups Vracht. De vrachtuitvoering met een vlakke laadvloer en beschermrekken achter de zitplaatsen van de bestuurder en de boordschutter. Dit zijn ook de enige bemanningsleden. Bewapening: identiek aan de PRMR.

PRBRG : Pantser Rups Berging. Deze uitvoering lijkt veel op de M 113A1. Links bovenop is een kraan gemonteerd met een maximum hefvermogen van 1300 tot 3000 kg., afhankelijk van de stand van de kraan. Ook heeft het voertuig een lier met een vermogen van 9 ton. Links en rechts van de achterklep bevinden zich een tweetal grondankers. Bewapening: identiek aan de PRMR.

PRAT : Pantser Rups Anti-Tank. Een universeel YPR-voertuig met daarop een lanceerplatform met twee TOW lanceerbuizen. Begin 1982 zijn 170 van deze voertuigen ingevoerd bij het Eerste Legerkorps. Bij de anti-tankcompagnieën komen ze in de plaats van de AMX-105 mm 'tankjager' en de AMX-PRAT met de enkele TOW. Bij de ondersteuningscompagnieën van de infanteriebataljons vervangen ze de NEKAF-jeeps met de TOW. Het grote voordeel van de YPR-PRAT is het geheel onder pantser richten, afvuren en besturen van de raketten. De schutter maakt hierbij gebruik van een dagkijker volgens het periscoop-principe. Het lanceerplatform is de Nederlandse versie van het platform dat ontworpen is door Emerson Electric in de V.S. Het wordt hydraulisch en electrisch bediend door twee elevatie-

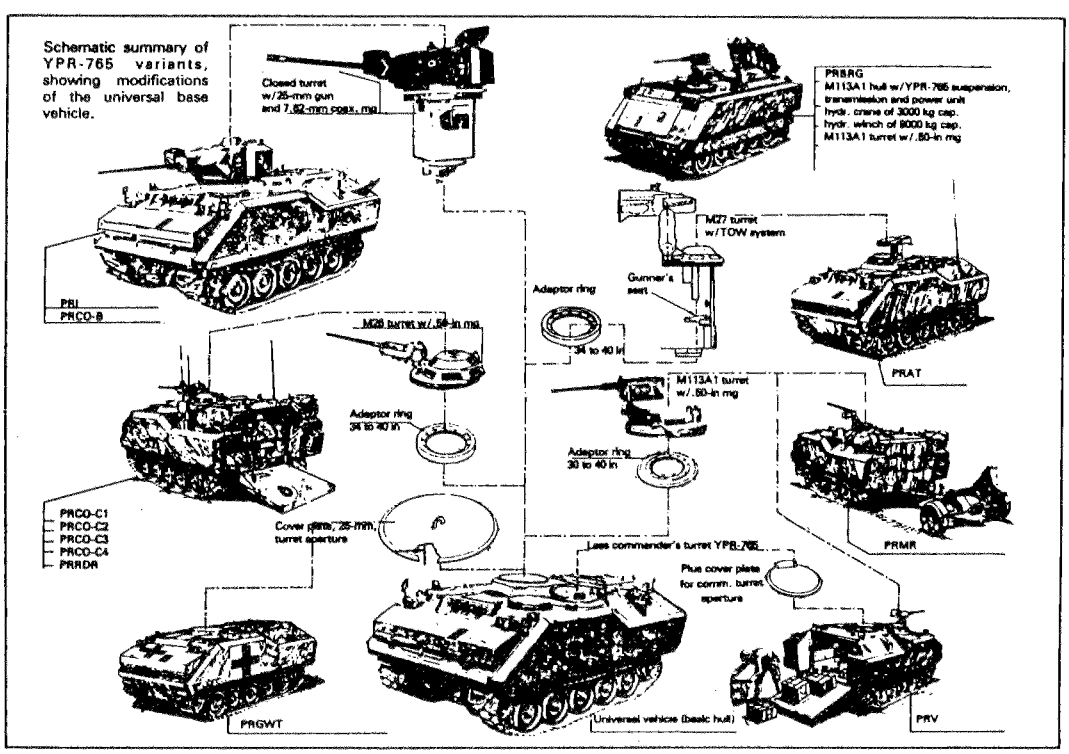

armen. Het voertuig kan twaalf raketten meenemen, twee in de lanceerbuizen en tien in de rekken in het voertuig. De secundaire bewapening bestaat uit een .50 machinegeweer op een aangepaste M 27 toren.

Samenvattend kan de YPR-765 serie in 4 hoofdgroepen worden onderverdeeld:

a. met de grote toren en het 25 mm kanon: PRI, PRCO-B
b. met de M 26 toren en .50 machinegeweer: PRCO-C1/C2/C3/C4 en PRRDR
c. met cupola en .50 machinegeweer: PRMR, PRV, PRBRG
d. diverse: PRAT, PRGWT

De modificaties aan de PRAT-voertuigen en de installatie van het TOW-wapensysteem zijn uitgevoerd door RSV Defense Engineering te Rotterdam, een bedrijf dat ook betrokken was bij de vervaardiging van de M109A2 houwitzers voor het Nederlandse leger, bij de productie van de Leopard 2 en bij uitgebreide modificatie- en revisieprogramma's voor rupsvoertuigen zoals de M 113 C&V en de HAWK rupsvoertuigen van de Koninklijke Luchtmacht. De tweede Nederlandse deelnemer in het productieprogramma was DAF, van oudsher de belangrijkste voertuigenleverancier van het Nederlandse leger.
Al met al is de YPR-serie een waardevolle bijdrage aan het pantservoertuigenbestand van het Nederlandse leger.

B.C. CATS

Afdeling Militaire Emblemen

Binnen de groep Nederlandse mouwemblemen, aanduidende de eenheid waarbij de militair is (was) ingedeeld, genieten de emblemen gedragen door KNIL en KL in het voormalige Nederlands-Indië in de periode 1945-1950 nog steeds veel belangstelling. En hoewel vrijwel alle emblemen uit die tijd zijn geïdentificeerd is vaak weinig bekend van de achtergrond geschiedenissen en over het ontstaan der emblemen.

In een pogen deze lacunes zoveel mogelijk te vullen voor het te laat is (en de mensen die het nog weten niet meer in ons midden zijn), worden de Indië-veteranen, die te kennen geven hiervan iets meer te weten, gretig door ons ondervraagd. Met deze bezigheid moet men echter voorzichtig zijn. De Indië-belevenissen speelden zich zo'n veertig jaar geleden af, waardoor de antwoorden ook wel onjuiste gegevens kunnen bevatten.
Geheugenvervalsing noemen we zoiets; we worden niet opzettelijk om de tuin geleid doch hetgeen men niet meer weet wordt aangevuld uit eigen fantasie. Het is dus nodig de verhalen bevestigd te krijgen, alvorens ze als vaststaand worden opgetekend.

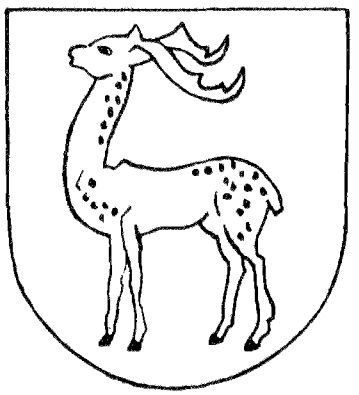
Militaire tijdschriften willen nog wel eens een artikel publiceren dat meer bijzonderheden over het onderdeelsembleem prijs geeft. Corresponderen deze gegevens dan met hetgeen reeds jaren geleden door ons was opgetekend dan kunnen we het verhaal als redelijk historisch juist kwalificeren. Zulke gegevens vonden we in het blad 'Polsslag', het tweemaandelijks tijdschrift van de officieren van de Geneeskundige Troepen, t.w. in het maart en meinummer 1985. Het gaat hier om het mouwembleem van de 7e Hulpverbandplaatsafdeling (vergelijkbaar met de huidige brigadegeneeskundige compagnie), die werd geformeerd uit dienstplichtigen van de lichting 1947.
Zoals toen gebruikelijk was werd 7 HpVA geadopteerd, in dit geval door de stad Dieren, die een mascotte aanbood in de vorm van een geit (het had eigenlijk een bok

moeten zijn, maar die bleek op korte termijn niet beschikbaar). De geit ontving de naam 'Diderna', ontleend aan de oorspronkelijke naam van Dieren. Toen 7 HpVA op 31 maart 1948 werd ingescheept op het m.s. Kota Baroe ging Diderna, onder het motto 'Voor-uit met de geit' mee, heeft gedurende de gehele diensttijd in Indië de eenheid vergezeld en keerde in mei 1950 hiermee behouden in Nederland terug.
In 1949 voerde 7 HpVA een eigen onderdeelsembleem in dat hierbij wordt afgebeeld. Het is uitgevoerd als metalen mouwschild met drie verticale banen van gelijke breedte, van links naar rechts (heraldisch) in rood, wit en blauw. Boven in de witte baan de onderdeelsaanduiding en centraal in het schild de heraldisch links gekeerde kop van de mascotte Diderna, omgeven door lauwertakken en aan de onderzijde samenkomend bij een rood kruis.
Onder in het schild een horizontale balk met

de tekst 'Niet dat benauwde'. Kop, lauwertakken en lint in goud(geel), terwijl het schild is omgeven door een 3 mm brede zilveren rand. Het onderdeelsmotto was afkomstig van de arts van het 1e peloton, de res.officier van gezondheid 2e kl A. Pols, zijnde een gevleugelde uitdrukking die nog dateerde uit Nederland toen daar allerlei preventieve injecties aan de tropengangers werden toegediend. Dankzij 'Polsslag' dus een aantal gegevens van 7 HpVA aan de vergetelheid ontrukt al kon men ons, ook na het voeren van enige correspondentie, niet meer vertellen wie de ontwerper van het mouwschild was.

Toen we het prachtig uitgevoerde blad van het Regiment Limburgse Jagers in de nieuwe uitvoering (uitgave nr 1/1985) in handen kregen lazen we van de regimentsmascotte 'Baerke', een damhert, geschonken door de bevolking van Venlo. Het hert uit de legende van St. Hubertus neemt een afzonderlijke plaats in, in de traditie van de Limburgse Jagers. Echter, Baerke is niet het eerste damhert in de geschiedenis van een Limburgs regiment. Begin 1948 werd het 5e bataljon van het 11e Regiment Infanterie, bestaande uit dpln van de lichting 1947, geadopteerd door het Limburgse dorp Tegelen. De burgerij schonk toen een damhert als mascotte voor het naar Indië vertrekkende bataljon. Dit damhert, waarvan de naam niet kon worden achterhaald, is na het vertrek van het bataljon op 28 februari 1948 ondergebracht in het hertenpark van Blerick bij Venlo. Na aankomst van 5-11 R.I. te Belawan en indeling bij het Territoriaal tvs Troepencommando Noord-Sumatra besloot het bataljon, in navolging van de andere onderdelen aldaar, een eigen mouwembleem in te voeren. De bataljonscommandant, luitenant- kolonel W. Sierksma, schreef een wedstrijd uit en de bekroonde inzending werd een damhert in rood op een goud(geel) schild. Toen echter toestemming werd gevraagd dit embleem te dragen werd per brief nr. 11377/GS/35 van het hoofdkantoor Algemene Zaken geantwoord dat de aanvraag niet in behandeling werd genomen, aangezien men in Nederland had

beslist dat de onderdelen van de lichting 1947 het bronzen mouwschild met drietand moesten dragen. Dit mouwembleem was echter nimmer aan het bataljon uitgereikt, niet ter plaatse voorradig en sprak dus niet aan. Aangezien andere bataljons bij het troepencommando ook eigen mouwemblemen voerden (zoals de gems bij 4-2 R.I.) heeft de Terr tvs Troepencommandant generaal-majoor KNIL P. Scholten (werd 29 dec. 1950 benoemd tot Ridder der 4e klasse der Militaire Willems-Orde en overleed 4 april dit jaar op 95-jarige leeftijd) toestemming verleend het damhert-embleem te dragen. Tijdens de 2e politionele actie werden de operaties van 5-11 R.I. aangeduid met het codewoord 'damhert'.

J. VAN DEN BERG

DE FOKKER T-VIII W

Door de grote behoefte bij de Marineluchtvaartdienst in Nederland aan een drijvervliegtuig dat als lange afstandsbommenwerper en verkenningsvliegtuig kon worden ingezet, werd in 1938 aan Fokker opdracht gegeven tot de bouw van vijf T-VIII W/G(emengde constructie) vliegtuigen, uitgerust met twee Wright R-975-E3 Whirlwind motoren. Het eerste exemplaar met constructienummer 5609 en de Marineluchtvaartdienst registratie R-1, maakte haar eerste vlucht op 22 februari 1939 van het Marinevliegkamp Schellingwoude bij Amsterdam. Gedurende de daarop volgende twee maanden werd het nieuwe vliegtuig aan tal van beproevingen onderworpen, waarbij bleek dat het over uitstekende eigenschappen beschikte.

Op 5 april van datzelfde jaar werd de R-1 officieel aan de Marineluchtvaardienst overgedragen, gevolgd door de R-2 t/m de R-5 in Mei, juni en juli 1939. Alle vijf werden voorlopig gestationeerd op het Marinevliegkamp 'de Mok' op Texel teneinde de vliegers met dit type vertrouwd te maken. De Marineluchtvaartdienst dik tevreden zijnde met dit nieuwe Fokkerprodukt besloot een tweetal vervolgorders te plaatsen, te weten 19 stuks voor gebruik in Nederland (R-6 t/m R-24) en 12 stuks voor stationering in Nederlands-Indië. Ook andere landen, waaronder België, Denemarken, Noorwegen, Portugal en Zweden hadden inmiddels van hun belangstelling doen blijken en gegevens opgevraagd. Maar door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, kregen genoemde landen géén gelegenheid meer eventuele bestellingen te plaatsen.
Het enige land dat daartoe nog wel gelegenheid kreeg was Finland. Al op 11 januari 1939 bestelde de Finse regering twee T VIII W/G's met Bristol Mercury motoren en plaatste kort daarop een voorlopige vervolgorder voor 22 toestellen. De oorlogshandelingen verhinderden echter de aflevering. Alle in aanbouw zijnde T VIII W vliegtuigen van de Marineluchtvaartdienst en Finland vielen na de capitulatie in Duitse handen. Een flink aantal werd door hen afgebouwd en in gebruik genomen. Deze T VIII W's bleven tot begin 1943 bij de Luftwaffe in dienst, voornamelijk in het Middellandse Zeegebied.

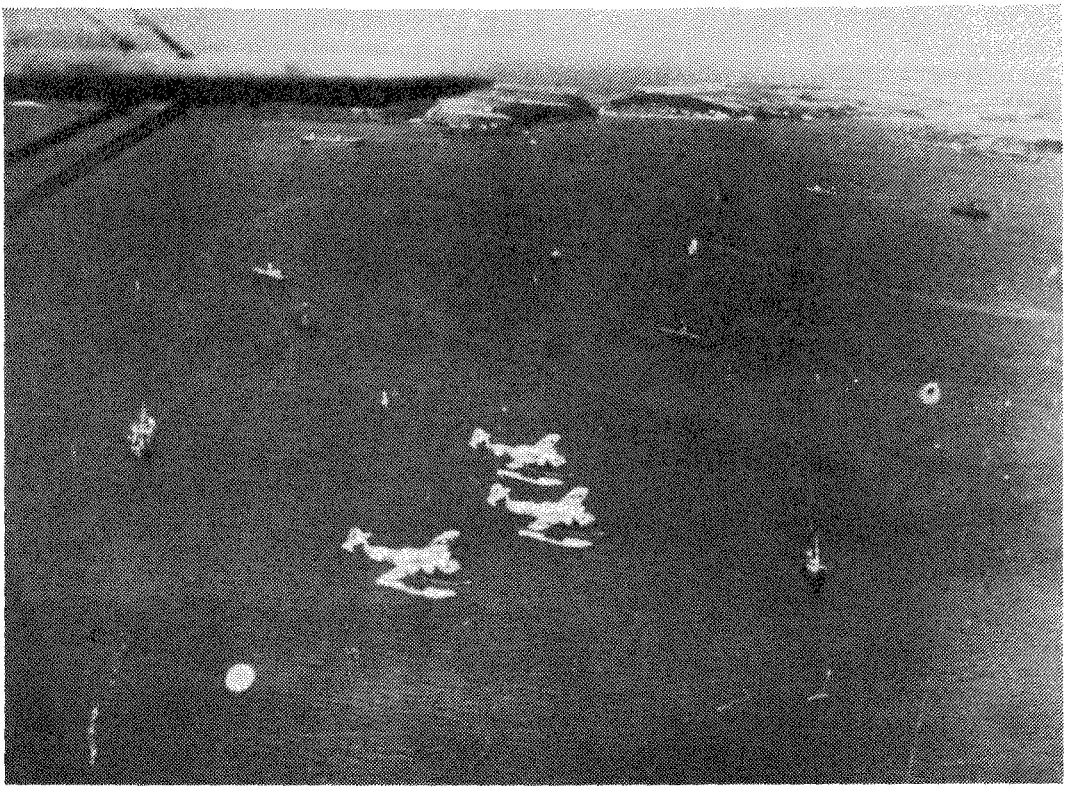
De operaties van de T-VIII W's in de meidagen van 1940

Gedurende de gehele mobilisatie die op 29 augustus 1939 door de toenemende Duitse dreiging werd afgekondigd, was de Marineluchtvaartdienst in de hoogste staat van paraatheid. De beschikbare R-vliegtuigen, zoals de T-VIII W's binnen de Marineluchtvaartdienst werden aangeduid, waren op 10 mei 1940 ingedeeld in twee vliegtuiggroepen. Een groep (GVT-2) bestaande uit de R-1 t/m de R-4 was, met uitzondering van de R-4, gestationeerd op het Brasemermeer. De R-4 was in reserve op 'de Mok'. De tweede groep (GVT-4) bestaande uit de R-6, R-7, R-9 en de R-11 in reserve te Schellingwoude, opereerde vanaf de Westeinderplassen. Aan het T-VIII W bestand konden op 12 mei, nog net op tijd, de op die dag bij Fokker gereed gekomen R-8 en R-10 worden toegevoegd.
Op 7 mei was de toestand bijzonder kritiek geworden, de verloven werden ingetrokken en de vliegtuigbemanningen geconsigneerd op hun vliegkampen. Op 10 mei, tien minuten na middernacht, kwam op het steunpunt Brasemermeer een telegram binnen met de opdracht de over het meer verspreid en gecamoufleerd liggende vliegtuigen te verhalen naar de steigers en gereed

te maken voor het overbrengen van regeringspersonen naar het buitenland. Inmiddels was in opdracht van de commandant Brasemermeer de R-3 gestart om polshoogte te nemen. Het was eigenlijk niet meer nodig; de grote van Oost naar West overvliegende eskaders vliegtuigen lieten aan duidelijkheid niets meer te wensen over. Na verloop van een uur keerde de R-3 terug en landde op het Brasemermeer. Op dat moment viel een Messerschmitt het landende vliegtuig aan, maar MLD- personeel op de wal opende met luchtdoelmitrailleurs het vuur op de Duitser en gaf hem de volle laag. Zwaar aangeschoten stortte het neer bij Abbenes in de Haarlemmerpolder.
Inmiddels was opdracht ontvangen alle toestellen naar Scheveningen over te vliegen om aldaar regeringspersonen op te halen en over te brengen naar Engeland. Als eerste vertrok om 07.30 uur de R-3. Binnen korte tijd kwam het aan in Scheveningen en nam o.m. de ministers Van Kleffens en Welter aan boord. De reis naar Engeland verliep zonder problemen. Na de R-3 startte om 09.00 uur de R-1 van het Brasemermeer. Tijdens de vlucht naar Scheveningen werd het toestel aangevallen door een Duits vliegtuig. Met een lek in de benzinetank wist het toch de Scheveningse Pier te bereiken. Vervolgens arriveerde het op 'de Mok' gestationeerde reservetoestel van GVT-2, de R-4 in Scheveningen. Helaas liep het met dit toestel slecht af. Terwijl het naar het strand taxiede, werd het aangevallen door een Messerschmitt-109, waarbij officier-vlieger der 2e Klasse J.M. Uytenhoudt sneuvelde. De boordschutter Korporaal-Vliegtuigmaker N.R.L. Kooiman werd zwaar gewond. Hij overleed op 12 mei 1940.
Het beschadigde toestel werd later door de Duitsers in brand gestoken. De R-2 die na een verkenningsvlucht veilig op het Brasemermeer was geland, werd eveneens naar Scheveningen gedirigeerd. Daar aangekomen bleek dat het overbrengen van nog meer regeringsleden, vanwege het Duitse luchtoverwicht, geen zin meer had. Om de Duitse vliegtuigen te ontlopen, besloot de commandant van de R-2 via een omweg naar het Brasemermeer terug te keren. Dit lukte niet; in de buurt van de waterweg werd de T-VIII W aangevallen door een groot aantal Duitse vliegtuigen en moest noodlanden op het strand van Rozenburg. De bemanning stak het toestel in brand en werd daarna aan boord genomen van een vaartuigendienstbootje.
Gelijktijdig met de operaties van GVT-2 bij Scheveningen, voerde GVT-4 met de R-6, 7 en 9 verkenningsvluchten uit boven het IJsselmeer. Kontakt met de vijand vond echter niet plaats. In de volgende oorlogsdagen werden geen noemenswaardige vluchten meer uitgevoerd. Op 13 mei 1940 werd opdracht gegeven, alle nog vliegwaardige marinevliegtuigen in gereedheid te brengen om via Frankrijk naar Engeland uit te wijken. Op 22 mei 1940 arriveerden in Engeland de T-VIII W's R-1, R-6, R-7, R-8, R-9, R-10 en R-11. Met de reeds in Engeland aanwezige R-3 werden ze ingedeeld bij het RAF-Coastal Command.
De twee voor Finland bestemde toestellen werden door de Nederlandse regering gevorderd maar kwamen niet meer tijdig gereed. Ze hadden inmiddels de registratienummers R-37 en R-38 gekregen.

In dienst bij het Coastal Command

Na aankomst van de overgebleven marinevliegtuigen te Calshot in Engeland werd besloten tot de vorming van twee Nederlandse escadrilles voor operationele doeleinden. De escadrilles zouden worden ingedeeld bij het Coastal Command van de Royal Air Force. De acht T-VIII W vliegtuigen werden ondergebracht in het eerste escadrille en gestationeerd te Pernbroke Dock. Tot commandant werd benoemd luitenant ter zee der 1e klasse J.H. van Olm. De operaties vingen aan op 20 juni en bestonden voornamelijk uit het begeleiden van konvooien in de z.g. 'Western Approaches', de zeewegen ten westen van Engeland, de Ierse Zee en St. Georgeskanaal. Ook werden een aantal onderzeebootpatrouilles uitgevoerd. Op 20 augustus werd het 1e escadrille door de RAF benoemd tot 320 (Royal Dutch Naval Air Service) Squadron. Helaas waren de T-VIII W's in Engeland geen lang leven beschoren, een groot

T-VIIIW's in dienst van Coastel Command op patrouille boven Het Kanaal.

gebrek aan onderdelen deed zich al spoedig voelen.

De operaties waren nog maar net aangevangen of de oorlog eiste ook in Engeland haar tol. Op 25 juli stortte de R-10 (AV 964) tijdens een konvooivlucht plotseling in zee, waarbij de bemanning bestaande uit J.C. Hollander, A. de Knegt, E. Martaré en J.G. Ras om het leven kwam. Twee maanden later op 26 september overkwam de R-9 (AV 963) eenzelfde lot en stortte in de Ierse Zee. De bemanning bestaande uit Akkers, J.A. Schevenhoven en L.J. Scholman kwamen eveneens om het leven. Zo bleven er nog zes R-vliegtuigen over, hoewel ze inmiddels RAF serienummers hadden gekregen. Spoedig moest men ertoe overgaan om twee toestellen uit dienst te nemen om de vier andere van onderdelen te voorzien. Het was uitstel van executie, het Fokker T-VIII W tijdperk was voorbij. In november viel het doek, de overgebleven toestellen werden opgelegd in Felixstowe en in 1941 gesloopt.

Drie bijzondere gebeurtenissen

Incident

De Fokker T-VIII W R-5 viel als eerste Nederlands vliegtuig de twijfelachtige eer te beurt kennis te mogen maken met de Duitse agressie. Op 13 september 1939 vloog de R-5 ter hoogte van Ameland toen het onverhoeds werd aangevallen door een Heinkel He-115 en een noodlanding op zee moest maken. Gelukkig kon de bemanning op tijd het toestel verlaten om kort daarna opgepikt te worden door een Duitse Do-18 vliegboot. Ze werden overgebracht naar het Duitse eiland Nordeney en later, bij Beerta aan Nederland overgedragen. De oorzaak van dit incident was volgens de Duitsers gelegen in het feit dat de Duitse vliegers het Nederlandse nationaliteitskenteken hadden aangezien voor Engels of Frans. Het was een zwak excuus, maar om het zekere voor het onzekere te nemen, besloot de Nederlandse regering nog diezelfde maand bij Koninklijk

Besluit een nieuw kenteken in te voeren. Het bestond uit een zwart omlijnde oranje driehoek voor romp en vleugels. Voorts werd het richtingroer geheel oranje geschilderd, met eveneens zwarte omlijning.

Speciale opdracht

Op woensdag 16 oktober 1940 startte om middernacht van de rivier bij de basis Felixtowe een der laatste nog inzetbare T-VIII W vliegtuigen. De R-7 (AV 961) onder commando van officier-vlieger der 2e klasse H. Schaper, voor het uitvoeren van een gevaarvolle vlucht naar bezet Nederlands gebied. De opdracht was om op het Tjeukemeer in Friesland geheim agent Lodo A.R.J. van Hamel, mejuffrouw H. Smit, de Leidse studenten J. Mesritz en J.F.Ph. Hers en Prof. Dr. L.G.M. Baas Becking op te pikken en naar Engeland over te brengen. Het was de tweede poging. De eerste, eveneens onder commando van Schaper, vond plaats op de 14e oktober. Men bereikte het Tjeukemeer zonder noemenswaardige problemen maar het zat potdicht met grondmist. Onverrichterzake moest men terugkeren naar Engeland. De vlucht op de 16e verliep opnieuw voorspoedig. Boven het Tjeukemeer aangekomen bleek het zicht goed. Het afgesproken lichtsignaal werd waargenomen, althans de waarnemer en de telegrafist herkenden het als zodanig. Uiterst behoedzaam landde Schaper en taxiede zijn vliegtuig naar een bootje in het midden van het meer. Toen men het bootje tot op een afstand van circa 50 meter was genaderd, flitsten plotseling zoeklichten aan en werd het vliegtuig van alle kanten onder vuur genomen. Het was duidelijk dat de zaak goed fout zat. Schaper gaf onmiddellijk gas en trachtte zigzaggend te starten. Het gelukte de T-VIII W los te komen en snel werd naar veilige hoogte geklommen en koers gezet naar Felixstowe. Na de landing bleek het toestel op plusminus 40 plaatsen geraakt te zijn. De bemanning kwam er goed vanaf, slechts twee lichtgewonden. Achteraf bleek dat de 5 passagiers de avond tevoren reeds waren gearresteerd en aan de Duitsers overgedragen. De Luitenant ter Zee Lodo van Hamel werd op 13 juni 1941 geëxecuteerd door de Duitsers. Bij Koninklijk Besluit van 4 oktober 1946 no. 37, werd de Luitenant ter Zee der 2e klasse, Lodewijk Anne Rinse Jetze van Hamel ingeschreven in het register van Ridder der 4e klasse der Militaire Willemsorde.

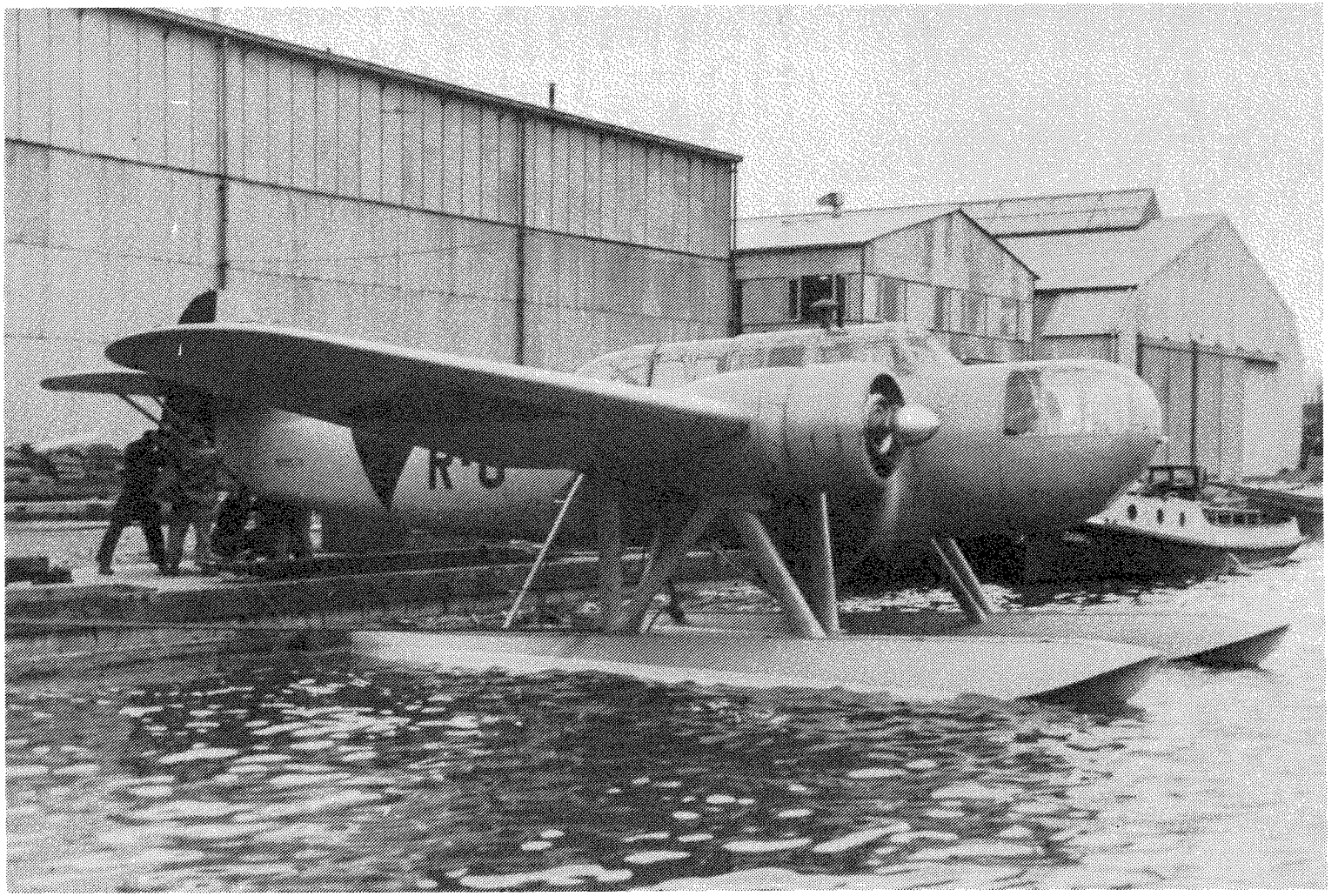
De officier-vlieger der 2e klasse Heye Schaper werd bij Koninklijk Besluit van 15 november 1980 no. 3 benoemd tot Ridder der 4e klasse der Militaire Willemsorde.

De mutatie luidde:

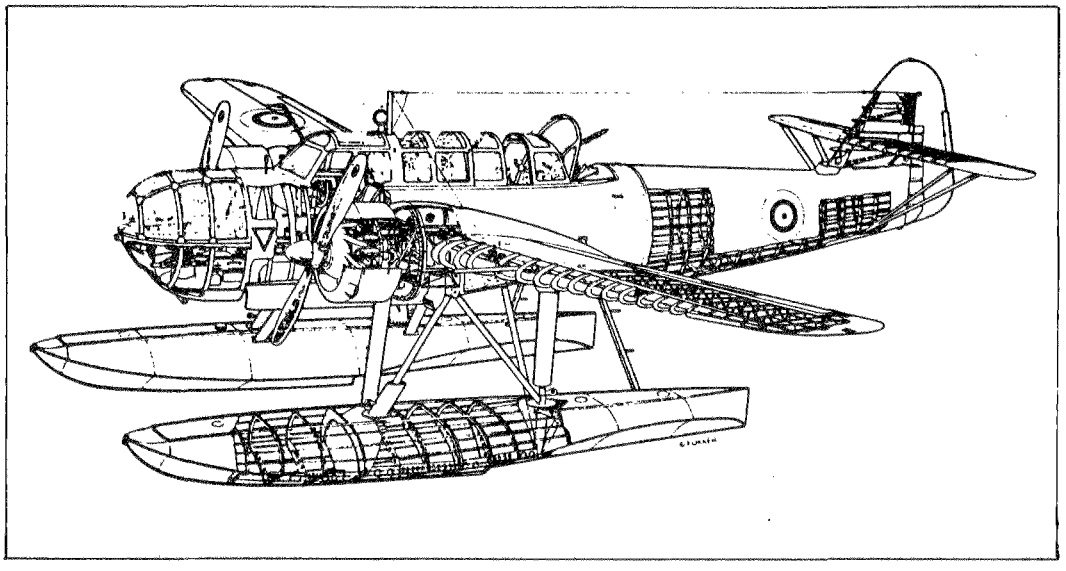
'Voor daden van moed, beleid en trouw tegenover den vijand in tijd van oorlog bedreven met zijn vliegtuig, te weten: op den 16den october 1940 met ons vliegtuig R-7 waarover hij het bevel voerde, naar het door den vijand bezette Nederland gevlogen en aldaar geland op een der meeren, teneinde een voor den geheimendienst belangrijke opdracht uit te voeren; waarna het hem gelukt is met genoemd vliegtuig, hetwelk door den vijand van zeer korten afstand werd beschoten, wederom te starten en het gedurende den nacht veilig naar Engeland te vliegen'.

Ontsnapt uit bezet gebied

Reeds dadelijk na de capitulatie van Nederland had de Luitenant- vlieger Govert Steen het plan opgevat om op alle mogelijke manieren te proberen naar Engeland te ontsnappen. De meest fantastische verhalen omtrent organisaties die zich bezig hielden met het ophalen van vrijwilligers uit Holland met behulp van vliegtuigen, onderzeeërs en motorboten deden destijds de ronde. Al snel kreeg Luitenant Steen echter door dat de enige mogelijkheid om uit bezet gebied weg te komen was, zelf een ontvluchting te organiseren. In februari 1941 kwam hem ter ore dat de Fokkerfabrieken nog steeds toestellen aan de Duitsers afleverden. Hij ging toen naar Amsterdam en sprak daar met Ir. Vos die hij kende als reserve-officier van de Luchtvaartbrigade en vroeg hem of er een mogelijkheid bestond als volontair op de Fokkerfabrieken te kunnen werken. Het lukte, op 21 april 1941 kwam Luitenant Steen als volontair in dienst bij Fokker en werd ingedeeld bij de revisieafdeling. Luitenant Steen had overigens al ruim een jaar

De R-6 gereed voor het maken van een proefvlucht vanaf het (water)vliegkamp Schellingwoude bij Amsterdam.

Doorsnede tekening van de T-VIIIW

kontakt met Korporaal vliegtuigmaker Boomsma die met een groep van ongeveer tien man verschillende, helaas onuitvoerbare vluchtpogingen had voorbereid. Het laatste plan was om te trachten met een Junkers Ju-52 van Schiphol naar Engeland te vliegen. Via Korporaal Boomsma kwam hij ook in kontakt met de eveneens bij Fokker werkzame mecano, de heer Lindeman en Ritmeester Jonkheer J.G. Beelaerts van Blokland die ook in het Ju-52 komplot zaten. Spoedig bleek dat een vluchtpoging met een dergelijk vliegtuigtype onuitvoerbaar was. De keus viel dan ook op de T-VIII W waarvan een aantal voor de Duitsers werd gebouwd en in de eindfase van afwerking verkeerden. Tijd voor een zorgvuldige voorbereiding van de vluchtpoging was er dan ook niet. Haast was geboden. Verschillende malen werden data vastgesteld en evenzo vele malen weer uitgesteld. Het wachten was namelijk op W. of N.W. wind, anders kon niet op het Noordzeekanaal gestart worden. Op maandag 5 mei leek het tij gunstig. De wind was N.W. met een bewolkte hemel.

Luitenant Steen besloot om in de nacht een poging te wagen en deelde dit aan de anderen mede. De T-VIII W waarop de keus was gevallen, lag midden in de Minervahaven aan een boei. Na zich geruime tijd onder een brug en in een weiland stil te hebben gehouden, roeiden ze om ongeveer 03.00 uur met een rubberboot naar de T-VIII W. In het vliegtuig wachtte men op het daglicht. Om ongeveer 05.30 uur werden de motoren gestart, hetgeen na enige moeite gelukte. Luitenant Steen taxiede daarop voorzichtig het Noordzee-kanaal op en wist het vliegtuig los te krijgen van het water. Langzaam klom het vliegtuig tot ongeveer 500 meter en zette koers richting Engeland. De overtocht leverde verder weinig moeilijkheden op. Na ongeveer vijf kwartier werden de krijtrotsen bij Broadstairs bereikt. Met enige moeite wist Luitenant Steen de T-VIII W op zee neer te zetten. Na wat achterdocht te hebben overwonnen werden de gevluchte Hollanders hartelijk door de Engelsen onthaald.

Een gedurfde ontsnapping was tot een goed einde gebracht. Helaas sneuvelde Luitenant Govert Steen op 5 juni 1942 tijdens een gevechtsvlucht boven Frankrijk.

J. VAN DEN BERG

Verslag voorjaarsexcursie

Mariniers kunnen 'bijna alles' dat is bekend, maar nu weten we dat het woord 'bijna' weggelaten kan worden, ze kunnen alles. Ik adviseer het bestuur de excursies voortaan door een marinier te laten regelen, want hij zorgt niet alleen voor een subliem programma maar bestelt ook even zonnig en warm weer. Het was een geweldige dag, die donderdag de eerste mei. Ruim 60 leden van onze vereniging hadden zich in de ochtend verzameld bij de boot naar Texel om te beginnen aan een topper van een excursie. Om precies 10.35 uur gingen we het zeegat uit richting Texel. De stemming was opperbest, het 'hallo en leuk je weer te zien' was niet van de lucht. Na het moeiteloos afmeren in de haven van 't Horntje vond een eerste begroeting plaats door één der stafofficieren van de Joost Dourleinkazerne, die het gezelschap naar twee echte landingsboten begeleidde. Enkele deelnemers werden wat wit om de neus, zij dachten nu worden we zeker ergens op de kust van Texel gedropt, maar het viel mee. Zeer behoedzaam, met wat 'klokkend' water onder in de boten, werden we afgezet op de steiger van de 'De Mok'.

Op bijzonder hartelijke wijze vond de begroeting plaats door de commandant van de Joost Dourleinkazerne, Kapitein-luitenant der Mariniers A.H.P. Knoppien en zijn officieren. Een bijzonder welkomstwoord richtte de overste tot mevrouw Diekerhoff, haar man, wijlen overste Diekerhoff was tweemaal commandant van het amfibies oefenkamp. Na de koffie met cake ging het vervolgens naar de filmzaal, waar overste Knoppien een beknopte, maar zeer interessante inleiding hield over de geschiedenis van De Mok. De vertoning van een prachtige film over de Mariniers sloot het eerste gedeelte van het dagprogramma af. Het was tijd voor een 'oorlam' of te wel 'een beste borrel'. Dat zeelucht in kombinatie met een 'oorlam' hongerig maakt is bekend. Een voortreffelijke, op marinewijze bereide,

Een saluut aan de leden van 'Mars et Historia'. *(Foto: Anton Hamakers)*

De voorzitter te midden van zijn leden, vol ontzag voor de Lynx helicopter van de MLD.
(Foto: Anton Hamakers)

nassihap stond dan ook klaar en werd door de aanwezigen alle eer aangedaan.
Het middagprogramma begon met een demonstratie van een Lynx helicopter van de Marineluchtvaartdienst. Het was duidelijk behalve varen, kunnen die marinejongens ook vliegen. Aansluitend volgde een demonstratie met LCRM's (landing Craft Rubber Motorized), dit alles nog steeds onder een stralende zon. Daarna volgde een rondleiding over het terrein waarbij volop de gelegenheid was vragen te stellen. Onder het genot van een kopje thee hield ons medelid Jacq Bartels vervolgens een boeiende lezing over de strijd van de Georgiërs op Texel. Omstreeks kwart voor vier werd met tegenzin afscheid genomen van de Mariniers, maar het kon niet anders er stond nog meer op het programma.
Onder leiding van de heren Bartels en Kalkman begon een bustocht over het eiland. Op meeslepende wijze verhaalden beiden de hopeloze strijd van de Georgiërs, tal van plaatsen waar gevochten was, werden bezocht. De tocht werd besloten met een bezoek aan de begraafplaats van de Georgiërs.
Aan het slot van dit verslag is een hartelijk woord van dank op zijn plaats aan allen, die hebben bijgedragen om van deze dag een onvergetelijke te maken. In het bijzonder wil ik echter noemen 'onze Marinier' Drs. Jan Nuys. De voorbereiding en het uitwerken van een excursie kost veel, heel veel tijd en het gebeurt allemaal belangeloos. Jan bedankt (wanneer gaan we naar de Mariniers op de Antillen).

BOEKBESPREKINGEN

Wilhelm II, keizer van Duitsland, koning van Pruisen, banneling in Doorn door J.A. de Jonge. Omvang 192 blz. formaat 28,5 x 22,5 cm, rijk gei/llustreerd, gebonden, ISBN 90.6707.111.0. De Bataafsche Leeuw, Dieren, 1986. Prijs *f* 47,--.
Over de laatste Duitse keizer is veel geschreven, maar nimmer zo boeiend als de Jonge dat heeft gedaan.
Het boek begint met het overlijden de keizer op woensdag 4 juni 1941 om U vervolgens mee te voeren door een geschiedenis van pracht en praal maar ook van teleurstelling en verdriet. Keizer Wilhelm II was geen gemakkelijke man. Na een harde leerschool, voor hem bijzonder moeilijk omdat hij vanaf zijn geboorte gehandicapt was door een verlamde linkerarm, werd hij in 1888 de derde keizer van het nieuwe Duitsland en de negende koning van Pruisen. Wilhelm II stond niet dicht bij het volk, hij was keizer en militair. De Pruisische opvoeding die hij kreeg was daaraan natuurlijk niet vreemd. Zijn impulsieve redevoeringen getuigden niet van diplomatiek inzicht, zoals zijn toespraak bij het vertrek van de marineschepen die in 1900 naar China vertrokken om de Boxeropstand te onderdrukken en de moord op de Duitse ambassadeur te wreken. 'Ik hoop dat ook jullie naam duizend jaar zal doorklinken in de Chinese geschiedenis en gedraag je zo, dat geen Chinees het ooit meer zal wagen, een Duitser ook maar één moment scheel aan te kijken'.
In 1914 liet Wilhelm II zich door Oostenrijk meeslepen in de eerste wereldoorlog. Een oorlog, die Europa in vuur en vlam zou zetten en millioenen slachtoffers eisen. Het betekende ook het einde van de Duitse monarchie. Na de smadelijke nederlaag trad de keizer, onder de zware druk van een burgeroorlog, af.
Uitvoerig beschrijft de Jonge vervolgens het verblijf van de keizer in Nederland, waar hij nu niet direct met open armen werd ontvangen. Toch maakte hij in de loop der jaren tal van vrienden, die zijn leven als banneling draaglijk maakten. Op woensdag 4 juni 1941 sluit de grijze monarch, in de leeftijd van 82 jaar, de ogen voorgoed. Zijn wens op sobere wijze te worden begraven, wordt door Hitler niet gerespecteerd. Zijn stoffelijk overschot werd op 9 juni 1941 met militaire eer in Doorn bijgezet. *J. van den Berg*

De Amerikanen en de bevrijding van Nederland, door Hans Loeber e.a. Omvang ca. 112 blz. formaat 28,5 x 22, 5 cm, rijk geïllustreerd, gebonden, De Bataafsche Leeuw, Dieren, prijs *f* 39,50/Bfr. 790,--. ISBN 90.6707.096.3, UGI-codering 510.
De titel van dit boek lijkt op het eerste gezicht een zekere paradox in te houden. Waren het niet de Amerikaanse legers die acht maanden voor het einde van de Tweede Wereldoorlog slechts een klein stukje zuidelijk Nederland bevrijden en toen binnen het kader van de geallieerde strategie Nazi-Duitsland verder introkken?
Toch bestaat er een belangrijke reden om nu eens niet de Britse en Canadese legers, die het grootste deel van Nederland van de Duitse bezetter verlosten, noch de bevrijde Nederlanders met al hun leed, vreugde en illusies centraal te stellen. In de publiciteit over de bevrijding van Nederland is het aandeel van zowel het Amerikaanse leger, als de marine en de luchtmacht nauwelijks integraal behandeld. Dit is extra jammer, daar de invloed van de Verenigde Staten op het dagelijks leven in Nederland momenteel niet meer is weg te denken. In dit boek wordt daarom niet alleen aandacht besteed aan de lotgevallen van de 110.000 Amerikanen die gedurende de herfst van 1944 werden ingezet om in zuidelijk Limburg en een deel van Noord-Brabant de vijand verder terug te dringen. Vooral ook wordt duidelijk gemaakt dat het succes van zowel de Britse als de Canadese legers in overwegende mate te danken was aan de gigantische Amerikaanse militaire inzet en steun aan de bondgenoten. De Verenigde Staten hadden aan het einde van de oorlog haar belofte om Amerika tot het arsenaal der democratie te maken ruimschoots waargemaakt.
Aan het woord komen luitenant-kolonel drs. J.W.M. Schulten, Gerard H. Sprenger, Koos van den Berg, Hans Engelman, Piet Prins, Hans Loeber en W.C. Klumper, die achtereenvolgens de Amerikaanse operaties te land, ter zee en in de lucht behandelen, de waarde van het verzet en de 'escape lines' voor de Amerikaanse bevrijders, alsmede de organisatie van het geallieerde opperbevel en de lange weg naar SHAEF.
De uitgave kwam tot stand onder auspiciën van de 32 TFS Friendship Alliance Foundation.

BESTUURSMEDEDELINGEN

VIERING VAN HET 4e LUSTRUM VAN DE VERENIGING IN 1986

OPROEP

In verband met de viering van het vierde lustrum van de vereniging is een expositie in voorbereiding van het werk van J. Hoynck van Papendrecht.
De expositie zal van 13 september tot en met 9 november a.s. worden gehouden in het museum Flehite te Amersfoort.
Om deze expositie van schilderijen en aquarellen te verlevendigen is het plan opgevat tussen de ge-exposeerde werken enige militaria te exposeren, zoals bijv. hoofddeksels, uniformen (bijv. een attilla en een dolman), sabels, sabeltassen en decoraties zoals die ongeveer op de schilderijen van Hoynck van Papendrecht voorkomen.
De stukken worden achter glas, in afgesloten vitrines ge- exposeerd.
Wij verzoeken onze leden die militaria hiervoor beschikbaar willen stellen zich te richten tot onze voorzitter H. Muller, Willem-III laan te Breda, tel. nr. 076-653239, of de leden van de expositiecommissie J. v.d. Berg, Cronestein 85 te Gouda, tel. nr. 01820-34283 en B.C. Cats, Claudiagaarde 72 te Bussum, tel. nr. 02159-13563.

GEZOCHT

Complete poststukken van en aan Nederlands marinepersoneel in Nederland en Overzeesche gebiedsdelen in de periode 1813-1962 t.b.v. postale studie '150 jaar postverzorging in de Nederlandse Zeemacht', door medewerker afd. maritieme historie van de marinestaf te Den Haag.

Bereidheid aanwezig om als tegenprestatie voor GOED materiaal, zoals o.a. E.O. fil.stukken (brieven e.d.) en/of brieven, kaarten, ansichtkaarten, postpakketkaarten of andere postale stukken voorzien van frankeerzegels, uit vooral de periode 1852-1945, (in vrije tijd) genealogisch onderzoek te verrichten naar oud- marinepersoneel (veel ervaring op dat terrein aanwezig), ook andere bronnen zoals foto's van personen en/of schepen enz., scheepsjournalen, stamboeken enz. kunnen worden nagetrokken.

Wij kunnen elkaar waarschijnlijk van dienst zijn. Brieven met aanbiedingen en wensen graag aan M.K. Zaagman, Ds. V.d. Boschlaan 225, 2286 PH Rijswijk ZH, tel. 070-946539 of (overdag) 162861.

GELEGENHEIDSENVELOPPE

Ter gelegenheid van het vierde lustrum van de Nederlandse vereniging ter beoefening van de militaire historie *'Mars et Historia'* zal op 13 september 1986 een gelegenheidsenveloppe worden uitgegeven.
Deze enveloppe is gewijd aan de bekende Nederlandse schilder van historische militaire taferelen J. Hoynck van Papendrecht.
Op de dag van uitgifte zal in het museum Flehite te Amersfoort een grote, aan deze schilder gewijde, tentoonstelling worden geopend.

Filatelistische gegeven:
Enveloppe: 100 grams papier, 10 x 19 cm. vier-kleurendruk.
Frankering: Frankeerzegel 70 cent - Stad Utrecht.
Stempel: P.T.T. handstempel Amersfoort d.d. 13 september 1986 en een stempel van Mars et Historia.
Adressering: Verwijderbaar etiket.
Insluiter: Levensbeschrijving en historisch overzicht van het werk van J. Hoynck van Papendrecht.
Bestelling: Door storting van *f* 5,- per stuk op postgiro 31.41.628 t.n.v. H. Muller te Breda, met vermelding van het aantal enveloppen Hoynck van Papendrecht.

Bestellingen dienen **uiterlijk 15 juli 1986** in ons bezit te zijn en zullen in volgorde van binnenkomst worden behandeld. Indien de enveloppe is uitverkocht wordt het bedrag teruggestort. Na de sluitingsdatum (15 juli) dienen de bestellingen te worden verhoogd met *f* 0,70 per enveloppe.
De verzending geschiedt in de week ná 13 september 1986.

De vierde SMV-ruilbeurs tevens tentoonstelling voor militariaverzamelaars in 1986 wordt gehouden **op zondag 13 juli a.s. van 11.15 tot** + 16.30 uur in de Raadhuiskelder te Bussum, Brinklaan 35. De toegangsprijs is *f* 2,50 per persoon, kinderen onder de 10 jaar en onder geleide gratis. De bar voor drankjes en hapjes is de gehele dag geopend en er is voldoende parkeerruimte onmiddellijk vóór de Raadhuiskelder aanwezig.
Alle leden van 'Mars et Historia' en hun introducé(e)s zijn van harte welkom. Hebt u *niets te ruilen*? Kom dan *toch*, want er zijn *ook* handelaars aanwezig, *die militaria* te koop aanbieden.
Voor aanmelding expositie en/of nadere informatie verzoeke telefonisch contact op te nemen met ons lid P. Vermeulen, tel. 02152-64469, uitsluitend in de avonduren.

FRIENDSHIP ALLIANCE 32 D TFS

FOUNDATION

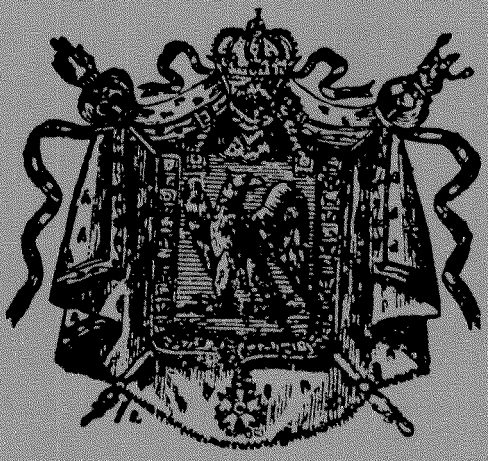
Op zondag 20 april werd tijdens de *'Netherlands-American Friendship Day'* 1986 te Oud-Zuilen een speciale gelegenheidsenvelop uitgegeven.
Deze envelop (formaat 10 x 19 cm) is in vier kleuren bedrukt met een speciaal getekende illustratie van de Amerikaanse adelaar, vliegend boven Nederland. Zoals gebruikelijk werd een handstempel en een (gewone) 70 ct. postzegel toegepast. Elke envelop bevat een brief waarin nadere informatie gegeven wordt.
De opbrengsten van de speciale gelegenheidsenvelop komen ten bate van de Stichting Kunst met Gehandicapten Nederland (Arts with the Handicapted), aangesloten bij het John F. Kennedy Center for the Performing Arts te Washington. Via onderstaand adres kan, na toezending van *f* 5,- en met duidelijke vermelding van naam, adres en postcode deze gelegenheidsenvelop besteld worden. Er is slechts een beperkte oplage gedrukt: dus wie het eerste bestelt . . .
De penningmeester van de Friendship Alliance Foundation: p/a De Fuik 13, 1633 HM AVENHORN (bankrekening 39.46.89.755, RABO Utrecht).

HISTORISCHE UNIFORMKALENDER 1987

Ook dit jaar zal het, indien er voldoende belangstelling is, mogelijk zijn deze kalender bij de vereniging tegen sterk gereduceerde prijs te betrekken. De prijs voor de aflevering 1987 bedraagt *f* 30,-, exclusief verzendkosten (adviesprijs voor de handel *f* 42,50). Het zal duidelijk zijn dat de importeur slechts bereid is ons deze korting te verlenen, indien een behoorlijk aantal kalenders ineens wordt afgenomen (ca. 40 stuks). Om de bijkomende kosten te besparen bestaat de mogelijkheid de kalender af te halen op de jaarvergadering van de Sectie Militaire geschiedenis (bij de heer E.W. van Popta) of in Wassenaar ten huize van de penningmeester.
Schriftelijk bestellen vóór 1 augustus 1986 bij de penningmeester van de Nederlandse Vereniging ter beoefening van de militaire historie, Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar onder vermelding van de wijze waarop U de kalender wilt ontvangen. Voor de goede orde maken wij U er op attent, dat slechts de schriftelijk bestelde exemplaren voor de vereniging ingekocht zullen worden. Vergeet dus niet Uw bestelling tijdig op te geven.

J.B.

BOUTIQUE DE LA GRANDE ARMÉE

Het adres voor Historische Militaire en Civiele figuren, boeken, prenten, tijdschriften, wargame en alle verdere informatie op dit gebied.

geopend
Woensdag t/m Zaterdag
10.00 - 18.00 uur

W. C. J. EN I. S. SCHOPPEN

Willem de Zwijgerlaan 120
2582 EV Den Haag
Holland
Tel 070-541039

DE DONDERBUS

Inkoop Verkoop Ruil

Antieke wapens, Orden, Militaria, Uniformen, Uitrustingsstukken, Documentatie Eerste en Tweede Wereldoorlog. Aankopen van gehele verzamelingen.

Adres: Oostzeedijk beneden 231 A
3061 VW Rotterdam.
Geopend vrijdag 19-21 uur,
zaterdag 10-18 uur.
Telefoon: 010-140267
01862-2338
3274 ZJ Blaaksedijk - NL